سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم يَقُوْلُ نَضَّرَ اللهُ اِمْرَأً سَمِعَ مِنَّا شَيْئًا فَبَلَّغَهُ كَمَا سَمِعَهُ. مرقات ج ۱ ص ۴۴۳

ابن مسعود ﷺ فرمايې چي ما دنبي كريم ﷺ څخه
اوريدلي دي چي ده مبارك فرمايل چي الله ﷻ دي هغه شخص
منور و گرځوي كوم چي زما څخه خبره واوري او پر هغه طريقه
يې (نورو ته) ورسوي.

حضرت نبي كريم ﷺ فرمايلي دي :

كوم سړی چي زما وامت ته دفائدې رسولو په خاطر د امر دين

څلو ښت احاديثه

په ياد كړي نو الله تعالی ﷻ به هغه د قيامت په ورځ فقيه را پورته كوي او
د قيامت په ورځ زه دده شفاعت كونكی او (د ده پر طاعاتو باندي) شاهد گرځم.

تـاليف

مولوي احمد گل كندهاري

فاضل تخصص علامه بنوري ټاون كراچي

نـــاشر

اشرفيه مدرسه لومړی ناحيه كندهار

موبائل نمبر ۰۷۰۰۳۰۸۶۵۶

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلوېښت احاديثه

مؤلف : مفتي احمد ګل صاحب

د نوموړي کتاب حقوق دمؤلف سره خوندي دي :

(c) ketabton.com: The Digital Library

دکتاب پېژندنه

د کتاب نوم :	ځلوېښت احـــاديثه
د کتاب مؤلف :	مفتي احمدګل کندهاري فاضل تخصص علامه بنوري ټاون
تصحيح کونکی :	مولوي محمد رسول صاحب
کمپوز :	محمد رسول سعيد ۰۳۰۰۳۸۹۰۲۹۸ (۰۰۹۲)
تعداد :	۱۰۰۰ عدد
چاپ :	لومړی ځل چاپ
ناشر :	جامعه اسلاميه اشرفيه لومړی ناحيه کندهار

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نوموړي کتاب فهرست

شمیر	مضمون	صفحه
۱	د اعمالو دار ومدار پر نیتو باندي دي	۱
۲	د انسان فضیلت پر نورو باندي په تقوی او عمل صالح سره دی	۴
۳	د سنت مقدسه اتباع لازمه ده	۷
۴	د بدعت څخه ځان ساتل	۱۰
۵	توبه گناه محوه کوي	۱۴
۶	د بدو څخه راگرځول	۱۶
۷	د الله ﷻ رضا مندي د مور وپلار په رضامندي کي ده	۱۹
۸	د اولاد حق پر مور وپلار باندي	۲۲
۹	د ښو خلگو ناسته	۲۴
۱۰	د یوه مؤمن پر بل مؤمن حقوق	۲۷
۱۱	د یو مسلمان د بل مسلمان څخه تر درو ورځو زیات اړیکي شکول جواز نه لري :	۳۱
۱۲	رحم پر مؤمنانو باندي	۳۴
۱۳	پر ښځو باندي ترحم کول	۳۶
۱۴	د نکاح فضیلت	۳۹
۱۵	زیږه پرېښودل	۴۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمیر	مضمون	صفحه
۱۶	د حلال رزق کوښښ کول	۳۳
۱۷	سلام اچول	۴۵
۱۸	غیبت سخته گناه ده	۴۸
۱۹	د ظلم څخه ځان ساتل	۵۲
۲۰	ځان ساتل د حسد ، بغض،بدگمانۍ وغیره څخه	۵۳
۲۱	د بخل بد والی	۵۶
۲۲	د دنیا محبت	۵۸
۲۳	د مسلمان خطا ایستل	۶۰
۲۴	د جمعې دلمانځه پرېښودونکی منافق دی	۶۲
۲۵	د عکسو دفع کول	۶۳
۲۶	مرگ د هغه چا چې د جهاد تمنی یې هم نه وي کړې	۶۵
۲۷	د درود شریف فضیلت	۶۷
۲۸	فضیلت د طلب علم	۶۹
۲۹	د جماعت دلمانځه فضیلت	۷۱
۳۰	د خیرات او صدقې فضیلت	۷۳
۳۱	د مسجد تعظیم	۷۵
۳۲	د قرآنکریم فضیلت	۷۷
۳۳	د تقوا داره عالم فضیلت .	۸۰
۳۴	د خلگو په خاطر د الله ﷻ نافرماني جائز نه ده	۸۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمیر	مضمون	صفحه
۳۵	ژوند يو لوی نعمت دی بې طاعاتو ضائع نسي	۸۵
۳۶	د نيوي عذابونه د مؤمن لپاره رحمت دي	۸۷
۳۷	د اعمال صالحوو طرفته سبقت وکړئ ځکه دفتنو څخه د خلاصيدو يو لوی سبب دی	۸۹
۳۸	قيامت ته نږدې به پر دين عمل کولو والا داسي په تکليف وي لکه د اور سکروټي چي يې په لاس کي وي	۹۱
۳۹	د نبي کريم ﷺ مهم وصيتونه	۹۳
۴۰	د ذکر او ذاکر فضائل	۹۶
۴۱	د ذکر متعلق د حضرت امام رباني شيخ احمد فاروقي رحمه الله مبارك وينا :	۹۹
۴۲	د حضرت مولانا جلال الدين رومي رح رايه :	۱۰۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱﴾ د اعمالو دار ومدار پر نيتو باندي دي :

﴿ اِنَّمَا الاَعْمَالُ بِالنِّيَاتِ﴾ [1]

ترجمه : د ټولو کارو اعتبار په نيتو سره دی، يعني د عمل ثمره او اعتبار په نيت سره دی .

لغات : اَعْمَالْ جمع دعمل ده، او عمل کار ته ويل کيږي .

نِيَاتْ : جمع دنِيَةٌ، د زړه قصد او ارادې ته ويل کيږي .

فضيلت : امام شافعي رح دا حديث دعلم دريمه حصه بولي وجه داچي اعمال پر درې قسمه دی : د زړه عمل، د ژبي عمل او د اعضاوو عمل .[2]

علامه ابن دقيق العيد فرماي چي دا حديث علماؤو په ثلث الاسلام سره ملقب کړی دی .[3]

صاحب ابوداؤد سليمان ابن اشعث ستيجستاني رح نصف فقه بللی دی . [4] حضرت امام صاحب رح دا حديث شريف څلورمه د علم بللی دی .

---

[1] عَنْ اَمِير المؤمنين اَبِي حفص عُمَر بن الخَطاَبِ ﷺ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ ﷺ يَقُوْلُ لاَ انّمَا الاَعْمَالُ........ الخ . رواه شيخين.

[2] فتح البَاري ،مرقات ج ۱ صـ ۴۲.

[3] فتح الباري ج ۱ صـ ۱۰.

[4] فتح الباري ج ۱ صـ۱۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالرحمان بن مهدي رح فرمايې چي څوك دكتاب د تصنيف اراده وكړي هغه شخص دي په دغه حديث سره شروع كوي .

دگناه كار په نيت سره نه سميږي .

عبادتونه دوه قسمه دي : (۱) مقصودي عبادتونه لكه كلمه ، لمونځ، روژه، حج او زكات ددغه مقاصدو اصل صحت پر نيت باندي موقوفه دى . (۲) هغه عبادتونه چي د بل عبادت لپاره واسطه وي لكه اودس، پوښيده دعورت او داسي نور، ددغه اعمالو ثواب په نيت سره زياتيږي اصل صحت يې په نيت پوري نه دى تړلى .

په يوه عمل كښي ډير نيتونه كيدلاى سي پرنيت باندي يې ثواب دى لكه نكاح : نيت داتباع سنت، نيت د اولاد صالح، نيت دځان دپاكدامنۍ وغيره پر نيت باندي ثواب سته .

د حديث د راوي مختصر حالات (خليفه راشد) :

د حديث راوي حضرت عمر بن خطاب ﷺ دى، كنيت يې ابوحفص دى نسبا قريشي دى، تر ۴نارينوو او ۱۱ ښځو وروسته دنبي كريم ﷺ د دعاء په بركت په اسلام مشرف سوى دى، حضرت ابوبكر صديق ﷺ په خپل ژوند كښي دى مبارك خليفه گرځولى دى . د حضرت مغيره غلام ابولؤلؤ د چهارشنبې په ورځ ۲۶ذوالحجه ۲۳هـ په مدينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

منوره کي دسهار دلمانځه تر مخه دی مبارك په خنجر ووهی او په اول محرم باندي ده مبارك ددنيا څخه سترګي پټي کړې، دده مبارك عمر ۶۳کاله وو، د خلافت موده يې لس کاله شپږ مياشتي وه ، حضرت صهيب ﷺ د جنازې لمونځ ورکړی او دنبي کريم ﷺ په حجره مبارکه کي دفن دی .

روايات احاديث دده مبارك څخه ۵۳۹ دی .

❁❁❁❁❁

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲﴾ د انسان فضیلت پر نورو باندي په تقوی او عمل صالح سره دی :

﴿ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ ﷺ قَالَ لَهُ اِنَّكَ لَسْتَ بِخَيْرٍ مِّنْ اَحْمَرَ وَلاَ اَسْوَدَ اِلاَّ اَنْ تَفْضُلَهُ بِتَقْوٰى [1] . ﴾

ترجمه : نبي کریم ﷺ و ابوذرغفاري رضي الله عنه ته وفرمایل چي ته نه یې بهتره پر سره رنګ والا (انسان) باندي او نه پر تور رنګ والا (انسان) باندي ،مګر دا چي ته بهتري پیدا کړې (پر بل انسان باندي) په تقوا سره .

لغات : اَحْمَرُ: سور رنګ ته وایې جمع یې اَحَامِرُده، او مؤنث یې حُمْرَاء ده .

اَسْوَدَ: دباب (س) څخه تورسوی مؤنث یې سُوْدَاء ده.

تَفْضُلَه : د باب (س) څخه باقي پاتیدل، د باب (ن) څخه بهتره کیدل.

بِتَقْوٰى: د الله ﷻ له خوفه دهغه دفرمان موافق عمل کوي .

تشریح : په حدیث مقدسه کي یو قانون ذکر دی چي دانسان فضیلت پر ظاهري شکل وصورت باندي نه دی بلکه د

---

[1] مشکوة ج ۲ صـ۴۴۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فضیلت مدار پر دیني اخلاقو ،عمل صالح او تقوا سره دی ، په یو حدیث[1] کي ذکر دي چي عمل صالح او تقوی نه لري په نسب سره مخته نسي تللای چي فلان سید دی، فلان قریشي دي، البته وروسته تر عمل صالح او تقوی بیا په نسب سره ډیر مخته ځي ځکه چي بنیاد یې طلایې دی .

د تقوی درې مرتبې دي :

(۱) کمه مرتبه دتقوا داده چي د کفر او شرك څخه ځان وساتي .

(۲) میانه مرتبه د تقوی داده چي دگناه څخه دمنهیاتو څخه د شریعت مقدسه ځان ساتي .

(۳) اعلی او افضله مرتبه د تقوی داده چي د ذات الهي جل وعلا سره همیشه حضور لري . او دغیر الله څخه فارغه وي یعني فکر یې په غیر الله سره نه وي بند .[2]

حالات مختصره ابو ذر رضی الله عنه :

نوم یې جندب، ابوذر یې کنیت او مسیح الاسلام یې لقب وو، په اول کي داسلام په مکه مکرمه کي یې اسلام راوړی دی، واقعه داسلام یې مشهوره ده په آخر د عمر کي یې رویښتان ټوله سپین سول، د غزوه خندق وروسته یې ټوله عمر د نبي کریم ﷺ په خدمت

---

[1] مشکوة ج ۱ صـ۲۲.

[2] مرقات ج ۹ صـ۳۹۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کنبې تیر کړی دی، تر مخه په قبیله غفار کنبې وو، حضرت ابوذر ﷺ فقیر،زاهد او تاریك دنیا وو او ډیري دردناکي واقعې یې دي ، دحضرت عثمان ﷺ په امر ده خپله مقام زبده اختیار کي هلته یوائي وو یوه کور والا ورسره وه، تر وفات وروسته یوه یمني قافله را روانه وه او په هغه قافله کي حضرت عبدالله بن مسعود ﷺ وو هغه راغلی د غسل،جنازې او دفن کارونه یې ور دسره کړه ، د احادیثو روایتونه دده مبارك څخه ۲۸۱دي.

۞۞۞

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳﴾ د سنت مقدسه اتباع لازمه ده .

﴿ مَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِيْ فَلَيْسَ مِنِّيْ ﴾ [1]

ترجمه : کوم چا چي زما د طريقې څخه اعراض (سرغړونه) وکړه هغه زما څخه نه دی .

لغات : رَغِبَ د باب (س) څخه رُغْبَةٌ عَنْهُ، اعراض کول، رُغْبَةٌ فيْه ، خوښول .

سُنَّتِيْ : خصلت، عادت، طبيعت ، جمع يې سُنَنْ راځي .

تشريح : شريعت مقدسه د ذات الهي ﷻ او دنبي کريم ﷺ د حکم وروسته هيڅ قسم اختيار مؤمن ته نه دی ورکړی بلکه د الله جل جلاله او د نبي کريم ﷺ د حکم نه منلو په صورت کي نافرمانه او اعراض کونکی دی چي دا روگرداني سبب د گمراهي گرځي ، البته اعراض بيا فرق لري د فرضو څخه اعراض، دواجب څخه اعراض، دسنت مؤکده څخه اعراض، بيا دا اعراض دوه قسمه دی يو دادی چي انکار لري بل انکار نه لري عمل نه پر کوي تفصيل يې دادی : د فرض منکر کافر دی، دواجب او سنت مؤکده منکر فاسق دی او بيره د کفر پر سته، که د فرض

---

[1] مشکوة ج ۱ صـ۲۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انکار نه وي عملي يې ترك کړی وي دې ته فاسق وايي او بيره د كفر پر سته لکه لمونځ نه کونکی ، دواجب تارك فاسق دی د سنت مؤکده تارك د نبي عليه السلام د شفاعت څخه دمحرومی مستحق گرځي او حرام قطعي ته نږدې عمل دی .[1]

حاصل دا چي اعراض د نبي كريم ﷺ د سنتو څخه سبب دگمراهی دی يا ډيره گمراهي يالږ، الله ﷻ دي ټولو مسلمانانو ته اتباع دسنت نصيب کړي . آمين .

حالات راوي حضرت انس رضي الله عنه :

انس يې نوم او ابو همزه يې كنيت دی،دپلار نوم يې ابوطلحه دی، لس كاله يې دنبي كريم ﷺ خدمت کړی دی تر لس كاله تر مخه پيدا سوی دی، نبي كريم ﷺ چي مدينې منورې ته تشريف راوړی دده عمر لس كاله وو ابوطلحه رضي الله عنه نبي كريم ﷺ ته دخدمت لپاره پيش کړي او نبي كريم ﷺ قبول کړی ، حضرت ابوبكر صديق رضي الله عنه دی د بحرين عامل مقرر کړی . ۱۲۸۶ احاديث دده مبارك څخه نقل سوي دي . نبي كريم ﷺ ده لره د ډير مال،ډير اولاد، او د ډير عمر د دعاء سره دمغفرت دعاء کړې ده ، د اولاد ډير والی يې دومره وو چي ۹۸ اولاده ده مبارك په خپل لاس دفن کړي دي او زراعت اومالداري يې

---

[1] حسامي ص ۵۹ . حاشية الطحطاوي ص ۵۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کال کي دوه فصله حاصلات کول او همدارنگه يې د اولاد کيفيت وو ، عمر يې هم اوږد وو ، ده مبارك به فرمايل چي دعمر څخه ستړی سوم اوس د مغفرت په اميد يم چي دنبي کريم ﷺ ددعاء اخري جز دی ، حضرت عمر ﷺ دی مبارك بصرې ته د احاديثو او فقهي د معلم په صفت وليږي، په ۱۰۲هجري کال کښي دی مبارك هلته وفات سو او همدی آخري صحابي وو .[1]

✹✹✹✹✹

---

[1] روضة الطالبين صـ ۴۸۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۴﴾ د بدعت څخه ځان ساتل :

﴿ قَالَ رَسُوْلَ اللهِ ﷺ مَنْ وَقَّرَ صَاحِبَ بِدْعَةٍ فَقَدْ اَعَانَ عَلٰى هَدْمِ الاِسْلَامِ﴾

ترجمه : کوم شخص چي د بدعتي تعظيم وکړی نو په تحقيق سره هغه د اسلام په نړولو کي کومك وکړی .

لغات : وَقّرَ: د باب تفعيل څخه تعظيم کول .

بِدْعَة : نوی شی، جمع بِدَعٌ ده باب فتح څخه معنی ايجادول بيله نمونې يو شی جوړول .

هَدَمَ : د باب (ض) څخه ماتول نړول .

تعريف بدعت : بدعت په اصطلاح شرح کي هغه کار ته وايې چي په خير قرون په زمانه کي نه وي او سلف (صحابه، تابعين تبع تابعين) د هغه وطرف ته د عمل کولو لپاره محتاج وي هغو دغه کار نه وي کړی اوس يې يو شخص د ثواب په نيت وکړي دغه عمل ته بدعت وايې لکه نفل لمونځ په جماعت باندي صحابه کرامو نه دی کړی سره د دې چي دوئ و دې ته محتاج وه چي عبادت په ښه طريقه باندي وسي چي ثواب يې ډير سي ، يا نور نوي کارونه چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه تعریف پر صادق وي نو دغه ته بدعت وایې [1]. په بدعت شرعي کي حسن نسته بلکه هر فرد یې قبیح دی هم دغه قول د حضرت امام رباني رح دی په دغه مذکوره تعریف سره دانوی طرز د سکونت اسباب لکه الماری، کوربچې، فرش وغیره داخو هم د نبي علیه السلام په زمانه کي نه وه اوس سته نو دې ته بدعت نه وایې ولي د ثواب نیت نسته،همدارنگه وسائل لکه لمانځه ته په موټر کي تلل وغیره ، همدارنگه قیام مدارس، فنون صرف نحو وغیره ټوله دبدعت څخه وتلي دي دغه اعمالو ته بدعت نه ویل کیږي که څه هم د نبي علیه السلام په زمانه کي نه وه اوس سته او هم د ثواب په نیت دي مگر دبدعت تعریف نه پر صادقیږي په تعریف کي دبدعت داقید ؤ چي دصحابه کرامورضي الله عنهم به ودغه عمل ته ضرورت وو ، او دغه فنونو وغیره ته ددوئ مبارکانو ضرورت نه وو ځکه دي ته بدعت نه وایي که څه هم دثواب په نیت وي .

نو دهر عمل چي دبدعت تعریف صادق سي دغه عمل ته بدعت ویل کیږي او دغه سړی ته بدعتي ویل کیږي مثال لکه په بعضو ځایو کي تر اذان دمخه او وروسته په زوره اواز صلاتونه ویل، او همدارنگه په هر ملك کي مختلف بدعتونه

---

[1] توضیحات شرح مشکوة ج ١ َصـ ٣٦٠.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي په شريعت مقدسه کي هيڅ اصل نلري ، حق تعالی ﷻ دی
ټوله مسلمانان ددغه ضلالت او گمراهي څخه وساتي .

تشريح : د بدعت کونکي د تعظيم مختلف قسمونه دي مثلا
چي دی راسي دده لپاره ولاړ سي يا په مجلس کي يو ښه
ځای ورکول يا خدمت يې کول وغيره .[1]

هدم الاسلام : د بدعتي تعظيم د بدعت تعظيم دی او دبدعت
په تعظيم کښي دسنت تحقير دی او دسنت تحقير داسلام
و عمارت ته نقصان دی .[2]

خرابي دبدعت : حضرت امام مالك رح فرمايې چي چا بدعت
وکړی نو دی داسي پوهيدلی دی چي نبي کريم ﷺ په
رسالت کي (نعوذباالله) غلطي کړې ده (دغه زما عمل ثواب
لري ده مبارك نه دی کړی نه يې امر کړی دی) .

بله خرابي د بدعت داده چي بدعتي سړی ددغه عمل څخه
توبه نه کاږي ولي دی يې ثواب بولي هغه په شريعت کي
هيڅ اصل نه لري ، په يوه روايت کي ذکر دي چي ابلس
وويل چي زه خلگ په گناه هلاك کړم ، دوئ زه په توبه

---

[1] توضيحات شرح مشکوة ج ١ صـ ٣٦٠.
[2] مرقات شرح مشکوة ج ١ صـ ٣٩۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هلاك كړم وروسته بيا ما په دغسي عمل اخته كړه چي توبه نه كاږي .[1]

بل دا چي : د بدعت په ذريعه سره سنت پاتيږي ځكه چي ته كوم كار كوې هم په دغه كار كښي سنت طريقه هم سته هغه ستا څخه پاته سول . الله ﷻ دي مسلمانان د بدعاتو څخه وساتي ، د هر نيك عمل په كولو كي به پوښتنه كوئ چي په شريعت كي اصل لري كه يا ؟

❁❁❁❁

---

[1] الترغيب والترهيب .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۵﴾ توبه ګناه محوه کوي

﴿عَنْ عَبْدِاللهِ بِنْ مَسْعُوْد قَالَ : قَالَ رَسُوْلَ اللهِ ﷺ اَلتَّائِبُ عَنِ الذَّنْبِ كَمَنْ لاَذَنْبَ لَهُ﴾ [1]

ترجمه دحضرت عبدالله رضي الله عنه **ثخه** روايت دی چي رسول اللهﷺ وفرمايل: توبه کونکی د ګناه ثخه داسي دی لکه ګناه چي يې نه وي کړې.

لغات : اَلتّائِبُ : توبه کونکی، تاب دباب نَصَر **ثخه**: متوجه کيدل .

اَلذَنْب :ګناه، **جمع د ذُنُوْب ، جمع الجمع يې ذُنُوبَات.**

تشريح : ملا علی قاري رح فرمايې چي بنده دتوبه په ذريعه باندي ذات الهي جل جلاله ته رجوع کوي نو د دوو حالاتو ثخه به خالي نه وي اول دا چي ګناه بالکل محوه کړي ، دوهم دا چي ثواب ورکول کيږي ليکن که ګناه يې محوه نسي په دواړو صورتو کي ثواب لري . مولانا محمد منظور نعماني رح فرمايې د توبې په ذريعه بنده دالله جل جلاله محبوب ګرځي او د ګناهو داغ يې هم ليري کيږي لکه حديث(كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ اُمُّهُ).

په حديث شريف کي ذکر دی ټوله بني آدم خطاوي لري ليکن

---

[1] مشکوة ج ۱ صـ۲۰۶.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهترین خطاکونکی هغه دی چي توبه کونکی وي .[1]

د توبي لپاره شرائط : علامه آلوسي په تفسیر روح المعاني کي او شیخ محي الدین ابو ذکریا نووي په شرح مسلم کي د توبي ۳ شرائط ذکر کړي دي :

(۱) د گناه څخه پوره جلا سي .

(۲) پر گناه ندامت قلبي وي ،د زړه د اخلاصه پر دغه گناه پښېمانه وي .

(۳) پوخ عزم یې وي چي بیا داسي گناه نه کوم .

حالات راوي حضرت عبدالله بن مسعود ﷺ:

نوم یې عبدالله کنیت یې عبدالرحمان دی، مسعود یې د پلار نوم وو، ام عبد یې د مور نوم وو . په اول کي یې چوپاني کول تر یو واقعي وروسته مسلمان سو بیا یې ټوله زندگي د نبي کریم ﷺ په خدمت کي وقف کړه ، یو ځل یې حبشې ته او بیا یې مدینې منورې ته هجرت کړی دی . دی مبارك رئیس مفسرین دی د فقه حنفي دار ومدار دده مبارك پر روایاتو دی . تعداد د حدیثو یې۸۴۸ دی .

عمر مبارك یې تر شپیتو کالو زیات دی په ۲۳ھ کال کي وفات سوی دی، حضرت عثمان ﷺ د جنازې لمونځ ورکړی، دحضرت عثمان بن مظعون ﷺ په بغل کي په جنت البقیع کي دفن سوی دی .

---

[1] مشکوة ج ۱ صـ۲۰۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۶﴾ د بدو څخه راګرځول :

﴿ مَنْ رَاٰى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ فَاِن لَّمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَاِن لَّمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ، وَذٰلِكَ اَضْعَفُ الاِيْمَانِ﴾[1]

ترجمه : کوم څوك چي ستاسو څخه يو بد کار ويني نو هغه دي په لاس سره دا بد کار منع کړی، که ده دومره طاقت نه درلودی نو بيا دي يې په ژبه سره منع کړي ، او که يې دومره طاقت هم نه درلودی نو بيا دي يې په زړه کي بد وبولي او دغه (آخري درجه) د ايمان هغه کمزوري درجه ده.

لغات : فَلْيُغَيِّرْهُ : بدلول .

اَضْعَفُ: ډير کمزور، ضِعَافٌ او ضُعَفَاءُ يې جمع ده.

مُنْكَرْ : شرعي بد . بيده : په لاس سره .

فبقلبه : په زړه سره .

فبلسانه: په ژبه سره .

تشريح : په دغه حديث شريف کي د ايمان دري درجې ذکر سوي دي :

اول : داچي غلط کار ويني نو په لاس دې منع کوي مګر

---

[1] عن ابي سعيد الخدري ﷺ عن رسول الله ﷺ قال مَنْ رَاٰى مِنْكُمْ مُنْكَرًا ..... الخ مشکوة ج ۲ صـ ۴۳۶.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا منع کول شرائط لري هغه دا چي دی به قدرت لري مثلا د کور مشر، استاذ، آمر وغیره وي.

دوهم: داچي یو غلط کار ویني په خوله به یې منع کوي لیکن ددغه منع کولو لپاره ۵ شرطونه په فتاوی عالمگیري کي راوړي دي.[1]

دریم: چي یو بد کار ویني خپله به مخ ځیني اړوي او په زړه کي به بد ځیني وړي که یې په زړه کي هم بد نه ځیني وړل نو دده په ایمان کي شك سته.

حکم دمنع: که حرام کار وو منع یې واجب ده که په شریعت کي یو شی واجب وي امر یې هم واجب دی که سنت وي امر یې هم سنت دی که فرض وي نو امر یې هم فرض دی، مگر دا قانون هغه وخت دی چي دمخاطب څخه ستا دا یقین وي چي دی خبره قبلوي که دا یقین نوو نو بیا یې ویل واجب نه دی بل داچي دا منع هغه وخت واجب ده چي دفتنې او فساد بیره نه وي که د فتنې او فساد احتمال وو نو بیا به نه ورته وایي.

علامه قطب الدین په شرح دمشکوة کي وایې: چي امر په

---

[1] فتاوی عالمگیري باب کراهیة صـ ۳۵۳ ج ۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیکو سره کول او د بدو څخه راگرځول یوائې دحاکم کار نه دی بلکه دهر نارینه،ښځینه، او غلام کار دی .[1]

په سورة انفال ۲۵ آیة کې هم وضاحت دی چې دهغه دفتنې څخه ځان وساتئ چې ظالمانو لره خاص ده ، یعني که تاسو د بدو څخه منع ونه کړئ دغه فتنه او مصیبت پر تاسو هم واقع کیږي (که څه هم تاسي صلحاء او نیکان یاست) .

حاصل داچې د بدو په منع کولو کښې به سستي نه کوئ که نه دا نه منع کولو والا هم په عذاب مبتلا کیږي .[2]

په احادیثو مبارکوو کښې بله خرابي د نه منع کولو دا ذکر سوې ده چې کوم عذاب پر گنهکار راځي هغه عذاب پر نه منع کولو والا باندي هم راځي ، او بیا د دغه نه منع کولو والا دعاء د عذاب د دفع لپاره هم نه قبلیږي .[3]

اول به اصلاح د خپل کور څخه شروع کوئ او خپل کور والا به د بدو څخه راگرځوئ . الله ﷻ دي مسلمانانو ته د ځان، کور او ټولو اصلاح په ښه طریقه ورنصیب کړي .

---

[1] مظاهري ج ۱ صـ ۶۴۷.

[2] سورة الانفال آیة ۲۵.

[3] مرقات ج ۹ صـ ۳۳۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۷﴾ د الله ﷻ رضا مندي د مور وپلار په رضامندي کي ده :

﴿ رِضَى الرَّبِّ فِيْ رِضَى الْوَالِدِ وَ سَخَطُ الرَّبِّ فِيْ سَخَطِ الْوَالِدَ ﴾ [1]

ترجمه : د الله ﷻ رضامندي د پلار په رضا مندي کښې ده او د الله ﷻ ناراضي دپلار په ناراضي کي ده .

لغات : رَضِيَ : **خوشحاله کيدل.**

سخط : ناراضه کېدل .

سوال : په دغه حديث کښې دپلار ذکر سته دمور ذکر ولي نسته ؟

جواب : په بعضو رواياتو کي ذکر دي چي دمور حق زيات دی د ۳ وجوهاتو پر بناء، لهذا چي دپلار دومره حق وي نو دمور په طريقه اولی پکښې دخل دی ځکه چي هغه زياته حقداره ده .

په فتاوی هنديه کښې راغلي دي چي په احترام اوتعظيم کښې پلار د مخه دی او په خدمت او نعمتو ورکولو کي مور د مخه ده . [1]

---

[1] عن عبدالله بن عمر قال : قال رسول الله ﷺ رضَى الرّبِّ .... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۱۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په يو حديث شريف كښې ذكر دي چي نبي كريم ﷺ فرمايي : كه يو نيك اولاد مور وپلار ته يا يواځي يوه ته په نظر د رحمت وگوري الله ﷻ ددغه كتلو په وجه د حج مقبول ثواب وركوي ، صحابه كرامو وفرمايل چي كه يو شخص د ورځي سل واري ورته وگوري نو هم دسلو حجو ثواب وركوي؟ نبي كريم ﷺ وفرمايل : هو ، الله اكبر و اطيب .[2]

په يوه حديث شريف كښې د يو صحابي پر سوال باندي نبي كريم ﷺ وفرمايل چي : هو پس له مرگه هم ستا پر ذمه باندي د مور پلار حق سته :

(١) د دوئ لپاره دعاء اومغفرت غوښتل .

(٢) دوئ چي دچا سره وعده كړې وي يا يې جائز وصيت كړی وي هغه پوره كول .

(٣) هغه دوستان چي د مور وپلار په واسطه يې قرابت وي د هغو سره صله رحمي كول او د دوئ د شناختوو سره د شريعت په حدودو كي احترام او عزت وركول .[3]

---

1 فتاوی عالمگيري ج ۵ صـ ۳۶۵.

[2] مرقات ج ۹ صـ ۱۵۹.

[3] مرقات ج ۹ صـ ۱۵۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۴) نبي کريم ﷺ فرمايې که چا دمور وپلار يا دواړو زيارت د جمعې په ورځ کاوه دغه شخص ته به بخښنه وسي او دالله ﷻ په نزد به په نيکانو کښي حساب سي . حق تعالی ﷻ دي ټولو مسلمانانو ته دمور اوپلار خدمت او احترام ور نصيب کړي. آمين يارب العلمين

د حضرت ابن عمر ﷺ مختصر حالات :

نوم يې عبدالله کنيت يې ابو محمد دی، د حضرت عمر ﷺ مبارک زوی دی تر حضرت عمر ﷺ د مخه يې ايمان راوړی دی هميشه به دنبي کريم ﷺ په خدمت کي وو ، دامام احمدرح د مذهب د احکامو بناء دده مبارک پر اقوالو ده.

په ۶۵هجري کال کي په تسطاط نامي ځای کي وفات سوی دی، دجنګ په وجه خلګ دباندي نسوای راوتلای ځکه يې دی مبارک په کور کي دفن کړی .

۷۰ احاديث دده مبارک څخه را نقل سوي دي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۸﴾ د اولاد حق پر مور اوپلار باندي :

﴿ مُرُوْا اَوْلاَدَكُمْ بِالصَّلٰوةِ وَهُمْ اَبْنَاءُ سَبْعِ سِنِيْنَ وَاضْرِبُوْهُمْ عَلَيْهَا وَهُمْ اَبْنَاءُ عَشْرِ سِنِيْنَ وَ فَرِّقُوْا بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ.﴾ [1]

ترجمه : تاسي خپل اولادو ته دلمانځه حکم کوئ کله چي دوئ د اوو کالو وي، او دوئ دلمانځه دنه کولو په سبب وهئ کله چي دوئ دلسو کالو وي ، او په دغه وخت کي د دوئ د پروتي بستري سره ورجلا کړي .

لغات : اَبْنَاء: جمع دابَنْ په معنی د زوی.

اَلْمَضَاجِعْ: جمع مَضْجَعْ دخوب ځای. ضجع د فتح څخه پر بغل پريوتل .

تشريح : په شريعت مقدسه کي د اولاد ډير حقوق پر پلار سته د پيدائش څخه تر بلوغ پوري اولاد مختلف حقوق لري البته دوه حقوق يې ډير مهم دي اول : د عقيدې جوړول، دوهم : دعبادات ور زده کول. په خاصه توګه دلته په حديث شريف کي دلمانځه متعلق بيان دی چي کوچنی کله د اوو کالو سي دلمانځه حکم ورته کوئ يعني اول به

---

[1] عن عمرو بن شعيب عن ابيه عن جده قال : قال رسول الله ﷺ مُرُواْ اَوْلاَدَكُمْ .... الخ . مشكوة ج ١ ص ٥٨.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې ورزده کوئ بيا به يې جماعت ته بيایاست په هغه صورت کي چي دمسجد اداب يې زده وي . او که يې عمر لسو کالو ته ورسيدی بيا يې هم دلمانځه پابندي نه کول نو وهل (دشريعت په حدودو کي) به ورکوي چي تر بلوغ تر مخه دلمانځه عادتي وګرځي، او دغه عادت دجماعت دلمانځه مفسرين فرمايې چي په قبر او حشر کښې د الله ﷻ د عذاب څخه سبب د لوړ خلاصون ګرځي ، او که چيري خدای مه کړه يو پلار د اولاد اوماتحت کوم څوك چي وي دلمانځه اوعقيدې او نورو ديني امورو متعلق پلټنه نه کوي د آخرت په ورځ دده څخه سوال کيږي .

په حديث شريف کي راغلي دي چي (اَلَاكُلُّكُمْ رَاعٍ الخ) د هر سړي څخه د هغه چاپوښتنه کيږي چي دده تر سرپرستۍ لاندي وي او ددغه کوچني که عقيده خرابه سول يا يې ترك دعباداتو کاوه سبب دخرابۍ يې پلار کيږي ځکه چي ده کوښښ نه دی کړی او که يې کوښښ وکړی ليکن دکوښښ سره اولاد خراب سو بيا پر پلار باندي ګناه اوعذاب نسته ، او داولاد د کوچنی والي حقوق زموږ په رساله (تحسين النکاح) کي بايد وکتل سي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۹﴾ د ښو خلگو ناسته :

﴿ وَالتَّوَدُّدُ اِلَى النَّاسِ نِصْفُ الْعَقْلِ ﴾ [1]

ترجمه : د ښو خلگو سره شناخت کول نیم عقل دی .

لغات : اَلتّوَدّدُ: محبت کول، شناخت کول .

اَلنّاسُ: خلگ .

اَلْعَقْل : هغه نور چي غیر حسي شی په محسوس سي، عُقُوْل یې جمع ده د ضرب د باب څخه ده معنی عقلمند کیدل .

تشریح : دښو خلگو سره شناخت نیم عقل دی په دې خاطر چي یو ښه مشوره درکوي ددین یا دنیا متعلق او پوره هوښیاري په دنیا کي داده چي سړی د حلال کسب کوښښ کوي چي حلال رزق پیداکړي دا پوره عقل مندي ده او د آخرت لپاره په عبادتو کي د اخلاص کوښښ کوي د اخلاص دوه رکعته عبادت تر زور رکعاتو بې اخلاصه افضل دی .

او همدارنگه په حدیث شریف کښې راغلي دي چي که

---

[1] عن ابن عمرﷺ قال: قال رسول اللهﷺ الاقتصاد في النفقة نصف المعیشة والتودد الی الناس نصف العقل وحسن السوال نصف العلم . مشکوة ج ۲ صـ ۴۲۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چيري سم صالح همنشينه نوو نو يوازي به ژوند کوي. [1] ځکه چي بد همنشينه په عرف، عادت اوشريعت کي لوی دتباهی سبب دی .

امام غزالي رح فرمايې چي : سړی شناخت د يو چا سره کوي نو دپنځو خبرو مراعت به کوي :

(١) عقلمند به وي ځکه دبې عقلی اثر يې پر ملګري لويږي.

(٢) د ښو اخلاقو خاوند به وي .

(٣) فاسق به نه وي .

(۴) بدعتي به نه وي (چي په دين کي نوي خبري پيداکوي)

(۵) محب د دنيا به نه وي . [2]

حضرت امام فخر الدين رازي رح فرمايې چي هر مجلس تاثير لري د ٨ قسمه خلګو ناسته ٨ قسمه شيان پيداکوي:

1. د اغنياؤو سره ناسته حب د دنيا پيداکوي ، هغه اغنياء چي حب د دنيا لري ځکه حب د دنيا د هري خطا سر دی او په انسان کي ناشکري پيداکوي .
2. د فقراؤو سره ناسته شکر په انسان کي پيداکوي .

---

[1] مشکوة ج ۴ صـ ۴١۴

[2] احياء العلوم ج ٢ صـ ٢۴۶.

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. د سلطان سره ناسته سختي د زړه،تکبر اومحبت د منصب پيدا کوي .
4. د ښځو سره بې اندازې ناسته جهل اوشهوت پرستي پيدا کوي .
5. د کوچنيانو سره ناسته په انسان کي بازي اومخسرې پيدا کوي .
6. د فاسقينو سره ناسته په انسان کي دلاوري پر گناهو پيدا کوي .
7. د علماؤو سره ناسته شوق پر طاعت باندي پيدا کوي
8. پر علم باندي دعمل کونکو علماؤو سره ناسته دعلم زياتوالي پيدکوي.[1]

امام رباني رحمه الله فرمايي چي د اولياؤو سره ناسته کبريت احمر دی ، دآخرت ياد او دالله ﷻ سره محبت پيداکوي.حضرت مولانا رومي رح فرمايي :[2]

همنشين اهل معنـــى باش تا　　　هم عطا يابي وهم باشي فــــتا
گر تو سنگ صخره مرمر شوي　　　چون بصاحبدل رسي گوهر شوي

---

[1] تفسير کبير ج ۱ صـ ۲۰۱.
[2] مثنوي ج ۱ صـ ۲۶، ۲۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۰﴾ د يوه مؤمن پر بل مؤمن حقوق :

﴿ لِلْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ سِتَّ خِصَالٍ يَعُوْدُهُ اِذَا مَرِضَ وَيَشْهَدُ اِذَا مَاتَ وَ يُجِيْبَهُ اِذَا دَعَاهُ وَيُسَلِّمُ عَلَيْهِ اِذَا لَقِيَهُ وَيُشَمِّتَهُ اِذَا عَطَسَ وَيَنْصَحُ لَهُ اِذَا غَابَ اَوْ شَهِدَ. ﴾ [1]

ترجمه : د يو مؤمن پر بل مؤمن باندي شپږ حقه دي :

(۱) کله چي يو مسلمان ناروغ سي بل به يې پوښتنه کوي.

(۲) کله چي مسلمان مړ سي په جنازه کي به يې ګډون کوي

(۳). کله چي ده ته دميلمستيا بلنه وسي ميلمستيا به قبلوي

(۴) کله چي يو دبل سره يوځای سي نو سلام به ور اچوي.

(۵) کله چي يو مسلمان و ترچي (او الحمد لله ووايي) د هغه جواب به ورکوي (په يرحمك الله سره). (۶) يو مؤمن به دبل مؤمن خير خواه وي که دا بل مؤمن حاضر وي که غائب.

لغات : خِصَال : جمع دخَصْلَة ده .

يَعُوْدُهُ : دنَصَرَ دباب څخه معنی پوښتنه دمريض کول.

يَشْهَد : دسَمِعَ دباب څخه معنی حاضريدل ،شاهدي ورکول . دباب مفاعله څخه : ليدل .

---

[1] عن ابي هريرة ﷺ قال : قال رسول الله ﷺ للمؤمن ..... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۳۹۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يُجِيْبُه : د باب افعال څخه معنی قبول ، جواب ورکول.
دَعَاه: د نصر دباب څخه معنی بلنه .
لَقِيَهُ: د سمع دباب څخه معنی يو ځای کيدل .
يُشَمِّتُه : دتفعيل دباب څخه معنی د ترچي والا جواب ورکول.
يَنْصَحُ: د فتح دباب څخه معنی يې خير خواهي ده .
تشريح : يو مؤمن پر بل مؤمن باندي ۶ شرعي حقوق لري :

1. د قريبانو، دوستانو او همسايگانو د مريض پوښتنه به کوي . په حديث شريف کي ذکر دي چا چي د مريض پوښتنه وکړه سهار يا ماښام اويا زره ملائکي دده دمغفرت دعاء کوي ، که سهار پوښتنه وکړي تر ماښامه دعاء ورته کوي او که ماښام پوښتنه وکړي نو تر سهاره پوري دعاء ورته کوي .
2. د يو مؤمن ميلمستيا به قبلوي ، ميلمستيا که دواده وي که د بل شي چي انسان ته عذر نه وي دا مسنون طريقه ده چي قبلوي به يې او بيله عذره نه قبلول په حديث شريف کي سخت منع راغلې ده ، البته که ده لره عذر وو نو بيا معاف دی .

که چيري د واده يا ميلمستيا په ځای کي غير شرعي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارونه وه لکه ساز، عکسونه ، فلمونه وغیره او دی خبر وي نو بیا به هغه ځای ته نه ورځي او که چیري دی ناخبره ورغلی وروسته معلومه سول چي دلته ناروا وي دي نو دغه ورتلونکی که عام سړی وي نو حکم دادی که یې دمنع طاقت پر شرعي طریقه درلودی منع به یې کوي که یې طاقت نوو نو د ډوډۍ تر وخته به کښېني او که په ډوډۍ کي هم دغه ناروا عمل وي نو بیا به ډوډۍ هم نه خوري .

او که چیري دغه ورتلونکی عالم وي نو دغه عالم لره د ډوډۍ تر وخته ناسته هم نه ده رواه یا به یې منع کوي او که یې نسو منع کولای نو بیا به ځي ، نن سبا اکثره ودونه پر دغه طریقه دي ډېر احتیاط پکار دی .[1]

3. سلام به ور اچوي ، ددې هم تفصل تیر سوی دی .
4. که یو مؤمن وترچي او الحمدلله ووایې نو پر اوریدونکي باندي واجب کفایې دي چي جواب به په يَرْحَمُكَ اللهُ ورکوي تر درو ځلو پوري .
5. که چیري یو مؤمن مړ سي جنازې ته به ورځي داهم واجب کفایې دی .

---

[1] الفتاوی الهندیة ج ۵ صـ ۳۴۳. هدایهٔ ج ۴ صـ ۴۵۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. يو مؤمن به دبل مؤمن خير غوښتونكى وي كه هغه حاضر وي كه غير حاضر ، كوم شى چي دځان لپاره خوښوي هغه به د بل مؤمن لپاره هم خوښوي، او كوم شى چي د ځان لپاره بد گڼي هغه به دبل مؤمن لپاره هم بد گڼي . [1]

د حضرت ابوهريرة ﷺ مختصر حالات :

نوم يې عمر، ابوهريرة يې كنيت دى . خانداني نوم يې عبدالشمس وو نبي كريم ﷺ يې نوم په عمر ور بدل كړ. د خيبر په كال مسلمان سو ، دنبي كريم ﷺ سره به هميشه ملگرى وو ، وخت دملاقات يې كم مگر شوق د احاديثو يې ډير زيات وو. (۵۳۷۴) احاديث دده مبارك څخه نقل سوي دي

په سنه ۵۱ هـ كي د ۷۸ كالو په عمر يې وفات كړى دى، وليد دجنازې لمونځ وركړى دى .

رضي الله عنهم اجمعين .

---

[1] مظاهر حق ج ۴ صـ ۳۰۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۱﴾ د يو مسلمان د بل مسلمان څخه تر درو ورځو زيات اړيکي شکول جواز نه لري :

﴿ لاَيَحِلُّ لِمُسْلِمٍ اَنْ يَّهْجُرَ اَخَاهُ فَوْقَ ثَلٰثٍ فَمَنْ هَجَرَ فَوْقَ ثَلٰثٍ فَمَاتَ دَخَلَ النَّارَ ﴾ [1]

ترجمه : هيڅ مسلمان لره دا جائز نه ده چي هغه د خپل مسلمان ورور سره تر درو ورځو زيات قطع تعلق وکړي که چا دغسي وکړه او پر همدغه خوابدتيا مړ سو نو هغه به جهنم ته داخل سي .

لغات : يَهْجُرُ: پريښودل، قطع تعلق.

اَخٌ: ورور.

اَلنّارُ: اور.

تشريح : شريعت مقدسه د انسان د طبيعت مراعت کړی دی چي په درې ورځي کي دانسان درد خلاصيږي او يا کميږي . البته د يو ديني غرض په خاطر تر درو ورځو زيات خوابديدل هم جواز لري مثلا يو سړی بې عقيدې وي يا بې دينه وي ليکن ددغه خوابدی په وخت کي به کناره کشي هم پر سمه طريقه وي يعني غيبت ياعيب جويې به يې نه

---

[1] عن ابي هريرة ﷺ ان رسول الله ﷺ قال : لايحل ...... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۲۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي ، او دغه خوابدتیا به د نفس په خواهش نه وي .
خرابي د قطع تعلق : یوه سزا خو په دغه حدیث کي ذکر ده چي امام توربشتي رح فرمایي چي دخول د اور يې پر ځان واجب کړی .[1]
په یو بل حدیث شریف کي راغلي دي : چي د دوشنبې او جمعې په ورځ دجنت دروازې خلاصي وي او په بل روایت کي راغلي دي چي په دغه ورځو کي پر ذات الهي ﷻ باندي اعمال پیشیږي نو ذات الهي ﷻ د هر مؤمن مغفرت کوي مگر دغسي دوه مؤمنان چي عداوت سره لري مغفرت يې نه کیږي .[2]
او په یو بل روایت کي ذکر دي چي د روژې اعمال يې هم معلقه پاته وي تر څو چي خوابدتیا د منیځه ولاړه نسي .
په یو حدیث شریف کي ذکر دي چي د دوو خوابدو په مینځ کي چي هر یوه اول سلام واچوی هغه شخص بهتره دی او که یوه درې ځله سلام واچوی مگر بل جواب ورنه کړی نو دخوابدتیا ټوله گناه پر جواب نه ورکونکی ده .[3]

---
[1] مرقات ج ۹ صـ ۲۳۸.
[2] مرقات ج ۹ صـ ۲۳۴.
[3] مرقات ج ۱ صـ ۲۳۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تنبیه : که چیري یو شخص سره دطبعیت موافقت نلري نوتعلق دي ورسره کم کړي، داسي نه چي سلام ورسره بند کړي دا سخته گناه ده او همدا عمل زموږ په خلگو کي ډیر زیات سته . الله ﷻ دي ټولو مسلمانانو ته ددغه گناه څخه نجات ور په برخه کړي . آمین.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۲﴾ رحم پر مؤمنانو باندي :

﴿ لاَيَرْحَمُ اللّٰهُ مَنْ لاَّيَرْحَمُ النَّاسُ[1] ﴾

ترجمه : الله ﷻ رحم نه كوي (كامل رحم) پر هغه چا باندي چي هغه پر خلگو باندي رحم نه كوي .

لغات : رَحِمَ : مهرباني كول، دباب سمع څخه دی .

تشريح :پر عامو مؤمنانو باندي به بل مؤمن شفقت، رحم او حسن ظن لري ، كه چيري يو مؤمن په ناروا ه يا گناه اخته وي د اصلاح فكر به يې كوي په ښه اخلاقو سره به دغه گنهكار شخص د بدو څخه منع كوي لكه چي مخكي په حديث نمبر ۶ كي ذكر سول، او همدارنگه به په پټه الله ﷻ ته دعاء كوي چي يا الهي ته هدايت ورنصيب كړه ، مقصد دا چي هيڅ يو مؤمن ته به په حقارت او سپك نظر نه گوري.

په يو بل حديث مبارك كي ذكر دي : چي نبي كريم ﷺ فرمايي : يومؤمن به پر بل مؤمن ظلم نه كوي او نه به يې ذليله كوي او نه به يې سپكوالی كوي ځكه چي تقوا دلته

---

[1] عن جرير بن عبد الله قال : قال رسول الله ﷺ لايرحم ..... الخ . مرقات ج ۹ صـ ۱۶۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده ،نبي کريم ﷺ زړه ته اشاره وکړه او دا اشاره يې درې ځله وکړه .[1]

لهذا لازمه ده چي څوك پر هر مؤمن شفقت ولري او دهر مؤمن عزت،قدر او احترام ولري د ايمانداری په خاطر .

زموږ ځيني خلګ د ځينو خلګو څخه دګناه په خاطر د هغه سپك والی کوي دا ښه کار نه دی بلکه د هغه د اصلاح کوښښ به کوي ، په سپك والی او بد وړلو سره نور هم دغه سړی د دين څخه متنفر کيږي .

۞۞۞

---

[1] مرقات ج ۹ صـ ۱۷۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۳﴾ پر ښځو باندي ترحم کول :

﴿ قَالَ رَسُوْلَ اللهِ ﷺ لاَيَفْرَكُ مُؤْمِنٌ مُؤْمِنَةً اِنْ كَرِهَ مِنْهَا خُلْقًا رَضِيَ مِنْهَاآخَرَ﴾ [1]

ترجمه : نبي کريم ﷺ فرمايي : چي يو مؤمن نارينه دي د مؤمني ښځي سره بغض نه کوي که چيري دده په نظر ددغه ښځي يو عادت يا خصلت بد اوناخوښه وي نو يو بل خصلت به يې بيا ښه اوخوښ وي .

لغات : يَفْرَكُ : دباب سمع څخه معنی يې بغض ده.

كَرِهَ : دسمع دباب څخه ناخوښه .

تشريح :يعني خاوند لره مناسبه نه ده چي د خپل کور والا څخه نفرت وکړي ځکه چي دانسان ټول عادات نسي سميدلای که يې اخلاق بد وي خو ښه اخلاق هم لري .

د فرك لفظ د ميړه او ښځي تر مينځ نفرت ته ويل کيږي .

خلاصه دا چي پر ښو اخلاقو به دي نظر وي او پر بدو اخلاقو به صبر اوتحمل کوې .

په يو بل حديث مبارك کي ذکر دي چي نبي کريم ﷺ فرمايي

---

[1] مشکوة ج ۲ صـ ۲۸۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي ښځه د پوښتنې د کاره هلوکي څخه پيدا ده سيده کيږي نه ، که يې ته سيده کوې نو ماتيږي او ماتېدل دښځي طلاق دی .

نبي کريم ﷺ فرمايي : استوصوا بالنساء خيرا ، دښځو متعلق چي ما کوم دخير وصيت کړی دی (چي د دوئ سره ښه کوئ) هغه وصيت قبول کړئ ، يعني ظلم، بې ځايه وهل بدسلوکي وغيره مه ورسره کوئ . [1]

په يو بل حديث شريف کي ذکر دی چي په تاسو کي بهترين شخص هغه دی چي د خپل اهل (کوروالا،کوچنيانو،دوستانو،خدمتگارانو) په حق کي بهترين وي .[2]

مگر زموږ پښتانه د الله ﷻ پر دغه کمزور مخلوق(ښځه) باندي څومره ډول ډول زيادتي او خيانتونه کوي يا په جوړه کي ښځي ورکوي يا يې خرڅوي وغيره .. دا ټوله اعمال دشريعت مقدسه او دنبي کريم ﷺ د طريقې څخه خلاف اعمال دی ، ددې نتيجه به په قبر اوحشر کي

---

[1] مشکوة ج ٢ صـ ٢٨٠.

[2] مشکوة ج ٢ صـ ٢٨١.

(c) ketabton.com: The Digital Library

معلومېږي . نور د ښځي او مېړه تر مينځ حقوق زموږ په رساله (تحسين النكاح) كي ملاحظه كولای سئ .

البته چي دښځي سره به صبر اوتحمل كوي دا يوازي په كورني ژوند كښي دي كه چيري ښځي د شريعت څخه خلاف ورزي كول مثلا بې ستري وغيره نو بيا به يې نه پريږدي بلكه پابندي به پر لگوئ .

الله ﷻ دي ټول مسلمانان ددغه مظلوم قوم دحق تلفۍ څخه وساتي . آمين .

❁❁❁❁❁

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۴﴾ د نکاح فضیلت :

﴿ اِذَا تَزَوَّجَ الْعَبْدُ فَقَدْ اِسْتَكْمَلَ نِصْفَ الدِّيْنِ فَلْيَتَّقِ اللهَ فِيْ نِصْفِ الْبَاقِيْ ﴾ [1]

ترجمه : کوم بنده چي نکاح وکړي نو هغه نیم دین پوره کړی ، ده لره پکار ده چي دپاته نیم دین په باره کي دحق تعالی ﷻ څخه وبیریږي .

لغات : تَزَوّجَ: دباب تَفَعّل څخه، معنی یو ځای کیدل مگر دلته دنکاح په معنی دی. اِسْتَکْمَل : باب استفعال پوره کیدل.

نِصْفُ: نیم . اَلدِّيْن : په لغت کي لار او روش ته وایې ، او په اصطلاح کي اصولي احکامو ته وایې چي جزئیاتي پر بناء وي او هم دغه ته ملت وایې د کلیاتو،جزیاتو یا اصولو فروع مجموعې ته شریعت وایې .

تشریح : په انسان کي دوه داسي خواهشات سته چي دا احتمال سته چي په ټوله دین کي دفساد سبب وگرځي :

(۱) د نس خواهشات چي همیشه د ښه خوړو فکر کوي .

(۲) شهواني خواهشات چي همیشه په دې فکر کي وي چي هر ځای یو ښائسته ښځه وي باید دده په نکاح کي وي ، د نکاح

---

[1] عن انس قال قال رسول الله ﷺ اذا تزوج ..... الخ . مشکوة ج ۲ صـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ذريعه سره يې شهواني شوق پوره کيږي، لهذا د نصف دين حفاظت خو وسو او دباقي نيمايي دين تکمله به په عباداتو، ښه افعالو او ښه اعمالو سره پوره کيږي .

(۲) د حلال رزق طلب به کوي چي دا بنسټ د عباداتو دی.

نکاح په شريعت مقدسه کي يو لوړ سنت عمل دی ، کله نکاح فرض وي، کله واجب وي، کله سنت وي، کله مکروه وي او کله حرام گرځي، تفصيل يې زموږ په رساله (تحسين النکاح) کي ملاحظه کړئ .

البته نکاح د نصف ايمان يا نصف دين مرتبه لري انسان پاکدامنه کوي ، په احاديثو مقدسوو کي ډير فضائل ذکر دي او دا طريقه مسنونه دانبياء کرامو عليهم السلام ده ، او همدارنگه يو لوی انعام دی ډيري فائدې پکښې دي ، مگر ځيني خلگ لوی خيانت کوي ښځي يې کښېنولي وي په نکاح يې نه ورکوي او سپين سري سي ، د يو غلط غرض په خاطر چي يا ميراث راځخه يونسي يا يې غټ ولور مقصد وي يا وايې چي زما سيال نه راپيداکيږي نو دی به د آخرت په ورځ د الله ﷻ په حضور کي ددغه خيانت جواب ورکوي او دا ديو انسان سره لوی خيانت دی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۵﴾ ږیره پرېښودل :

﴿ خَالِفُوْا الْمُشْرِكِيْنَ اَوْفِرُوْا اللِّحٰى وَاَحْفُوْا الشَّوَارِبَ ﴾[1]

ترجمه : د مشرکینو څخه مخالفت وکړئ: ږیره اوږدوی او بریتونه پرې کوی .

لغات : اَوْفَرْ : د باب ضرب څخه معنی زیاتول .

اَللحیٰ: جمع د اَللِحْیَة په معنی د ږیره .

اَحْفَوْا: د بریتو په پرې کولو کي مبالغه کول .

تشریح : د مشرکینو دا عادت وو چي ږیره یې خریله او دمجوسیانو دا عادت وو چي ږیره یې تر موټ کوچنۍ کوله، او بریتونه یې اوږدول ، شریعت مقدسه د هغه بر خلاف حکم کړی دی چي ږیره اوږدوئ او بریتونه کوچني کوئ.

علماء کرام فرمایې: چي په دغه حدیث سره ثابته سول چي د کفارو د خصوصي عاداتو څخه به مخالفت کوی مشابهت به په عاداتو کي نه ورسره کوئ ، اوبل دا چي ږیره واجب ده او د واجب پریښودل گناه کبیره ده ، لهذا ږیره خرول یا تر مټ کمول حرام کار دی .

---

[1] عن ابن عمر ﷺ قال قال رسول الله ﷺ خالفوا .... الخ مشکوة ج ۲ صـ ۳۸۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دحضرت عبدالله بن عمر ﷺ دا عادت وو چي تر مټ زياته ږيره يې پرې کول ، اوپه ترمذي شريف کي ذکر دي چي نبي کريم ﷺ هم تر مټ زياته ږيره دشاوخوا د اطرافو څخه پرې کول .

ږيره پرېښودل د يو لك څليرويشت زره انبياء کرام عليهم السلام عادت اوسنت دى ټوله صحابه کرامو رضوان الله تعالى عليهم اجمعين ږيري درلودې ، او دڅلورو امامانو (امام اعظم،امام شافعي، امام مالك، امام احمدبن محمد بن حنبل رحمة الله عليهم اجمعين) په نزد يو موټ ږيره پريښودل واجب ده .[1]

نو د داسي يو ټينگ سنت څخه مخالفت کول لويه بد بختي ده ، زموږ په هيواد کي اوس دا مصيبت ډير عام سوى دى د ځوانانو څخه علاوه سپين ږيري هم په دغه مصيبت اخته دى ، الله ﷻ دي ټول مسلمانان ددغه مصيبت څخه خلاص کړي . آمين .

---

[1] د احنافو کتابونه : فيض الباري ج ۴ صـ ۳۸۰، بذل المجهود ج ۱ صـ ۳۳، اشعة المعات ج ۱ صـ ۱۳۰،او داسي نور . د امام مالك کتاب الابداع في منار الابتداع، دامام شافعي کتاب : کتاب الام . دامام احمد بن محمدبن حنبل کتاب شرح المنتهي. جواهر الفقه ج ۲ صـ ۴۲۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۶﴾ د حلال رزق کوښښ کول :

﴿ لاَیَدْخُلُ الْجَنَّةَ جَسَدَ غُذِّیَ بِالْحَرَامِ [1] ﴾

ترجمه : هغه بدن به وجنت ته داخل نسي چي دهغه پرورش په حرام (مال) سره سوی وي .

لغات : غُذِّیَ : د نصر دباب څخه، په معنی د خوراك ورکول . جَسَدَ: بدن انساني او جمع يې اَجْسَادْ دی .

تشريح :د حديث شريف مطلب دادی چي که يو شخص حرام مال وخوري او هغه مؤمن وي د جنت و هغه لوړ مقاماتو ته نسي داخليدلای ، او که حرام مال حلال وبولي نو بالکل جنت ته نسي تللای ، يا دا چي حرام خوره مؤمن جنت ته نسي داخليدلای تر څو چي د حرام مال د خوړلو سزا ونه ځکي . فقهاء کرام فرمايې : که چاته دا معلومه سي چي ددغه شخص مال اکثره حرام دی نو ددغه شخص ميلمستيادي نه قبلوي، کله بيا داسي وي چي مال خو نه دی حرام ليکن ميلمستيا يا واده داسي وي چي د ډوډۍ پر وخت عکاسي کوي يا سرود وي نو دغه ډول ډوډۍ به هم نه خوري او دغسي واده يا ميلمستيا ته به بالکل ځوك نه ځي . پوره تفصيل په هداية جلد ۴ کي موجود

---

[1] عن ابي بكر ﷺ ان رسول الله ﷺ قال : لايدخل ...... الخ . مشكوة ج ۱ صـ ۲۴۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی . اوپه حدیث نمبر ۱۰ کي تیر سو .

مسئله : که چیري حرام شی وخوري بیا وروسته خبر سي نو قی کوي به يې ، حضرت ابوبکر صدیق رضي الله عنه یو ځل دغسي قی وواهه چي ده مبارك ته معلومه سول چي دا مال حرام دی .[1]

مسئله : که چا حرام مال خوړلی وي نو ددې کفاره څه ده ؟ د زړه په اخلاص سره به توبه او استغفار کوي او الله پاك جل جلاله ته به زاري او دعاء کوي چي معاف کړل سي .

مسئله : که دیو چا سره حرام مال وو دغه حرام مال به بیله د ثواب دنیته پر مسکینانو باندي خیراتوي .

مسئله : کوم سړی چي کاروبار کوي د خپل کاروبار معلومات به کوي چي په شریعت مقدسه کښې دا زما کاروبار جواز لري کنه، دامعلومات پر ده باندي فرض دی.

د عباداتو د قبلیدو بنیاد پر حلال رزق باندي دی ، په یوه روایت کي حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنه نقل کوي چي دهغه چا لمونځ نه قبلیږي چي دده نس په حرامو سره ډك وي ، همدارنگه دعاء یې هم نه قبلیږي .[2]

---

[1] احیاء العلوم ج ۲ صـ ۱۲۸.

[2] احیاء العلوم ج ۲صـ ۱۲۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۷﴾ سلام اچول :

﴿ اَلْبَادِئُ بِالسَّلاَمِ بَرِئٌ مِّنَ الْكِبْرِ﴾ [1]

ترجمه : اول سلام اچونکی د تکبر څخه خلاص دی .

لغات : اَلْبَادِي : اول کونکی ،

بَدَاَ د فتح د باب څخه دی معنی یې شروع کول دي .

بَرِئ : د فتح، سمع اوکرم دباب څخه معنی یې نجات حاصلول .

اَلْكِبْرُ : غرور، د کرم دباب څخه په مرتبه کي لوړوالی ، دنصر اوسمع دباب څخه : په عمر کښې لوړ والی .

تشریح : کله چي دوه مسلمانان په یوه حالت یا دواړه سواره وي یا دواړه پر پښو وي چي سره مخامخ سي هر یوه چي اول سلام اداء کړی نو هغه دتکبر څخه لیري دی ، یا الله ﷻ دده د زړه څخه تکبر باسي ددغه عمل په وجه .

د تکبر تعریف : تکبر دې ته وايي : چي مقابل خلگ سپك و بولي او ځان دکمالاتو خاوند وبولي او نور دکمالاتو خاوند ونه بولي، او نورو ته سلام ادا کول د ځان توهین بولي . تکبر ډیره سخته گناه ده په قرآن کریم او احادیثو

مقدسوو کي یې ډیر بدوالی راغلی دی .

---

[1] عن عبدالله ان النبي ﷺ قال : البادي .... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۰۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سلام احکام :سلام اداء کول سنت کفايې دی او جواب يې واجب کفايې دی .[1] يعني په يوه ټولۍ کې که يو نفر سلام اداء کړي نو سنت اداء سول او که چيري يو سړی يوې ټولۍ ته دمسلمانانو سلام ادا کړي او په هغو کې هم يو سړی جواب ورکړي نو دټولي ټولۍ غاړي د واجب څخه خلاصي سوې .

نبي کريم ﷺ ډير تاکيد کړی دی چې سلام عام کړئ ځکه دا دمسلمانانو په مينځ کې دالفت اومحبت سبب گرځي .

که دوه نفره سره يو ځای سول نو اول به څوك سلام ادا کوي؟ لوړ سړی به وکښېنته ته سلام اداء کوي مثلا تيريدونکي سړی و ولاړ يا ناست سړي ته، کشر و مشرته ،او که مشر يې کشر ته اداء کړي هم صحيح ده دنبي کريم ﷺ څخه داعمل ثابت دی ، يو سړی چې پر دابه (سواري) سپور وي هغه به و پياده ته سلام ا داء کوي او که دواړه پياده وه نو حکم يې پورته ذکر سو .

سلام چونکه يو دعاء ده نو ځکه کافر ته به سلام نه اداء کوي ځکه چې کافر لره دعاء نسته بلکه د ضرورت په وخت کې به نور الفاظ استعمالوي .

او همدارنگه سلام او جواب دواړه به په خوله اداء کوي نه په لاس يا په گوتو باندي، ځکه دا ديهودو او نصاراوو عادت و

---

[1] مرقات ج ٨ صـ ٤٢٩.

(c) ketabton.com: The Digital Library

و. البته که یو څوك لیري وي نو سلام خو به په خوله اداء کوي او په لاس که اشاره وکړي چي ما سلام اداء کړي نو بیا پرواه نلري ، او همدارنګه جواب د سلام هم په خوله واجب دی په لاس کفایت نه کوي .

سلام اچول په شروع دمجلس او په آخر دمجلس کي اچول پکار دي .[1] السلام علیکم ورحمة الله ویل افضله دي ، سلام علیکم هم صحیح دی مګر افضله هغه لوړ دی .

په بعضو ځایو کي به سلام نه اچوي :

۱: په مسجد کي به سلام نه اچوي ځکه چي خلګ په عبادت مشغول وي .

۲ : په مجلس کي دتدریس به سلام نه اچوي .

۳:په مجلس کي دذکر به سلام نه اچوي .

۴: په غسل خانه او اوداسه په ځای کي او داسي نور دغسي نامناسبه ځایو کي به سلام نه اچوي . په دغه مذکوره صورتو کي که چا سلام واچاوه جواب یې نه دئ لازم .

مسئله : که نامحرمي ښځي سلام واچاوه که ځوانه ښځه وه جواب به نه ورکوي که سپین سري وه بیا به په زوره جواب ورکوي .([1])

---

[1] مرقات ج ۸ صـ ۴۵۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۸﴾ غیبت سخته گناه ده :

﴿ اَلْغَيْبَةُ اَشَدُّ مِنَ الزِّنَا [2]﴾

ترجمه : غیبت کول تر زنا ډیر سخت دی .

لغات : اشد : د ضرب دباب څخه معنی یې سختیدل .

تعریف دغیبت : غیبت و دې ته وایې چي د یو شخص په عدم موجودگي کي دده متعلق یو داسي خبره وکړې که چیري دغه شخص دا خبره واوري نو خوا یې بدیږي که چیري داعیب په دغه شخص کي وي، او که چیري داعیب په دغه شخص کي نه وي نو دې ته بهتان ویل کیږي .

تشریح : په مذکوره حدیث شریف کي غیبت تر زنا بد بلل سوی دی، وجوهات د بدوالي یې علماء کرامو ذکر کړي دي : (۱) زنا هر چا ته معلومه ده چي ما یو غټه‌گناه وکړه نو توبه ځیني کاږي مگر غیبت کونکی دا گناه سپکه بولي. (۲) غیبت کونکی غیبت گناه نه بولي (۳) دغیبت کونکي گناه نه معافیږي تر څو چي هغه سړی یې معاف نه کړي که چیري هغه سړی خبر سوی وو. ددغه درو وجوهاتو پر بنیاد

---

1 : فتاوی هندیه ج : ۵ ص : ۳۲۵

2 عن ابي سعید و جابر قالا : قال رسول الله ﷺ الغیبة .... الخ . مشکوة ج ۲ص۴۱۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غالبا نبي کريم ﷺ تر زنا بده بللې ده که څه هم زنا په خپله يو لويه اوعظيمه گناه ده .

شپږ ځايه غيبت جواز لري :

1. که يو چا ظلم درباندي کړی وي ددغه ظلم بيان و قاضي،حاکم وغيره ته کول جواز لري .
2. که يو شخص غلط کار کوي ته وداسي شخص ته دا بيان وکړې چي هغه يې اصلاح کولای سي لکه دکور مشر ،عالم،مقتدا وغيره ، مقصد دي تغير دمنکر وي
3. د مفتي څخه دسوال په وخت حقيقت د مخالف شخص بيانول دا هم جواز لري . که مفتي ته دنامعلوم شخص په نامه ياد سي نو ښه کار دی .
4. يو شرير شخص وي خلگ خبرداره کوي چي دده دشر څخه وساتل سي لکه طالب دعلم يا طالب د رضا مندی الهي ﷻ لپاره چي وي و يو داسي شخص ته ځي چي هلته دده فائده نه وي يا ده ته دنيوي يا بل ضرر وي ، يا هغه سړی بدعمله وغيره وي . په شرط ددې چي مقصد به يې نصيحت وي نه بل شی .
5. يو شخص مشهوره وي په فسق يا بدعت سره نو ددغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شخص حال بيانول جواز لري مگر هغه عيوب چي ظاهر وي لكه فسق،غلا وغيره ...

6. كه يو شخص مشهوره وي په يو لقب باندي مثلا گوډ ، كوڼ .....او داسي نور . نو ددغه شخص په نه وجود كي په دغه نامه يادول پرواه نه لري په دې شرط چي پر طريقه دنقصان به نه وي مگر په بل نامه يادول افضل دي .

په دغه مذكوره شپږو ځايو كي غيبت پرواه نه لري .[1]

دغيبت دمجلس څخه ځان خلاصول :

كه چيري په يو مجلس كي غيبت كيدى كه يې قدرت درلودى نو په ښه اخلاقو سره دي يې منع كړي ، او كه يې دمنع كولو قدرت نه درلودى نو دغه مجلس به پريږدي او كه يې مجلس هم نسو پاته كولاى نو غوږ به نه پر نسي بلكه خپل ذكر به كوي ، انشاء الله مسئول به نه وي .[2]

---

[1] رياض الصالحين صـ ۴۶۴.

[2] رياض الصالحين صـ ۶۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۹﴾ د ظلم څخه ځان ساتل :

﴿ اَلظُّلْمُ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ [1]

ترجمه : ظلم د قيامت په ورځ د تاريکيو په صورت کي وي.

لغات : اَلظّلْمُ : جمع يې ظُلُمَات، دضرب د باب څخه معنی يې بې موقع ايښودل، د سمع دباب څخه دشپې تاريکه کيدل .

يَوْمْ : جمع يې ايام ده جمع الجمع يې اَيَاوِيْم ده .

اَلْقِيَامَةِ : د مرګه وروسته راپورته کيدل ، دنصر دباب څخه معنی يې دريدل .

تعريف ظلم : ظلم په لغت کي يو شی بې ځايه او بې موقع ايښودلو ته وايې او په عرف کي ورته تجاوز وايې ، په شريعت کي هم دغه معنی ده البته دشرعي محل تجاوز ته ظلم وايې .[2]

تشريح : د آخرت په ورځ ظالم داسي په تاريکيو کي راګير وي چي هغه نور چي مؤمن ته ورکول کيږي ظالم ځيني محروم وي او مؤمن د هغه نور په ذريعه سره تګ کوي .

---

[1] عن ابن عمر رضي الله عنه ان النبي ﷺ قال الظلم ...... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۳۴.

[2] مظاهر حق ج ۴ صـ ۵۹۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلام د همدردۍ او ورورولۍ تعلیم ورکوي او ظلم دا دواړي مادې تباه کوي ، په حدیث قدسي کي ذکر دی : یا عبادي ... الخ . چي الله ﷻ فرمایې : اې زما بندگانو ما پر خپل ذات باندي ظلم حرام کړی دی نو ستاسو په مینځ کي هم ظلم حرام دی یو پر بل باندي ظلم مه کوئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۰﴾ ځان ساتل د حسد، بغض، بدګمانۍ وغیره څخه :

﴿ اِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ فَاِنَّ الظَّنَّ اَكْذَبُ الْحَدِيْثِ وَلاَتَحَسَّسُوْا وَلاَتَجَسَّسُوْا وَلاَتَنَاجَشُوْا وَلاَتَحَاسَدُوْا وَلاَتَبَاغَضُوْا وَلاَتَدَابَرُوْا، وَ كُوْنُوْا عِبَادَاللهِ اِخْوَانًا﴾ [1]

ترجمه : د بد ګمانۍ څخه ځان وساتئ بیشکه بدګماني د خبرو بدترین درواغ دي، او نه به د خلګو پر پټو خبرو باندي ځان خبرداره کوئ که دخیر خبر وي که د شر(هغه خبري چي تا سوء ظن ته رسوي) یو تر بله ځان لوړ مه بولئ، یو تر بله به حسد نه کوئ ، یو تر بله به بغض نه کوئ، یو تربله به غیبت نه کوئ ، اې د حق تعالی جل وعلا بندګانو یو تر بله ورونه وګرځئ د ورورګلوۍ ژوند سره کوئ .

لغات : اَلْظَنّ : ګمان ته وایې، دیو شي متعلق که ستا داخیال وي چي دا کار سوی دی مثلا زید راغلی دی کنه که دي دنه راتګ خیال کم وي دې ته وهم وایې او که دي د راتګ خیال ډیر وي دې ته ظن وایې ، او که دواړه برابر

---

[1] عن ابي هريرة ﷺ قال قال رسول الله ﷺ اياكم ..... الخ مشكوة ج ۲ صـ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي هغه ته شك وايې که دي خپله په سترګو ولیدی دې ته يقين وايې .
وَلَاتَحَسَّوا: ځان په خیر خبردار کول د باب تفعیل څخه دی . وَلاَ تَجَسَّسُوا: ځان خبر داره کول په شر باندي، دباب تفعیل څخه دی .
وَلَاتَنَاجَشُواْ: د ځان لوړوالی په خلګو کي ، دنفرت په معنی هم دی .
تشريح : په دغه حدیث مقدسه کي مؤمنان د هغه بدو باطني مریضیو څخه راګرځوي چي دمسلمانانو ورورګلوي او اتفاق ته سخت تاوان کوي .
(۱) ګمان: ګمان په شریعت مقدسه کي ۴قسمه دی :
(۱) حرام : چي ذالت الهي ﷻ پر ما باندي رحم نه کوي نه مي بخښي بلکه دا فرض دی چي مؤمن به وایې الله ﷻ پر ما رحم کوي . (۲) واجب : چي د یو سړي ظاهري حالت سم وي بيله دلیل قوي بدګماني حرامه ده . (۳) مباح: چي سړي ته په درو او څلورو رکعاتو کي شك وي : اوغالب ګمان یې د څلورو رکعاتو وي نو پردغه عمل کول جائز او مباح دي ، البته که پر یقین عمل وکړي چي درې رکعاته دي هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

صحيح دي . (۴) مستحب : دهر مسلمان سره نيك گمان كول . [1]

(۲) تحسس او تجسس: د خلگو په هغو شيانو ځان خبرول چي خلگ يې پټوي مطلق طلب خبرداري ته تحسس وايې او پټ عيوب لټولو ته تجسس وايې . [2]

(۳) تحاسد: حسد يو باطني مرض دی، مطلب يې دادی چي يو سړی يو نعمت ولري ستا دا اراده وي چي دده څخه دغه نعمت زائل سي (دغه نعمت دي نه وي پر پيرزو) او ماته راكړل سي ، يا دمطلق زوال اراده لري دا نيت حرام دی او دې ته حسد وايې ، كه د زوال اراده ونه لرې بلكه د ذات الهي ﷻ څخه دځان لپاره هم دغسي نعمت طلب كړې نو بيا پرواه نه كوي دې ته غبطه وايې ، حضرت مولانا رومي رح هم فرمايې : چي حسد يوه بده مريضي ده چي په توسط د اولياؤو پاتيږي . [3] بيت :

خاك شو مردان حق را زير پا   خاك بر سر كن حسد را همچو ما

❁❁❁❁

---

[1] احكام القران ج ۲۷ص ۳۰۵.

[2] معارف القرآن ج ۱۲۰، ۸ .

[3] مرقات ج ۹ ص ۲۳۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۱﴾ د بخل بد والی :

﴿ خَصْلَتَانِ لاَتَجْتَمِعَانِ فِيْ مُؤْمِنٍ اَلْبُخْلُ وَ سُوْءُ الْخُلْقِ[1] ﴾

ترجمه : په مؤمن کي دوه (بد) عادته نسي يوځای کيدلای بخل او بد اخلاق .

لغات : تَجْتَمَعَانِ: باب افتعال په معنی د جمع کيدل. سوء اَلْخُلْقِ : د باب نصر څخه په معنی د پيداکيدل او اخلاقو ته وايې او دباب سمع څخه په معنی ريز ريز کيدل .

تشريح : دمذکور حديث شريف مطلب دادی چي په مؤمن کامل کي دا دوه عادتونه نسي يو ځای کيدلای ځکه چي دا دواړه (بخل، او بداخلاق) ډير لوی عيبونه او دډيرو بديو مغز دی، دا هر يو صفت چي په مؤمن کي وي دده ايمان وکمال ته نه پريږدي ، نو پر مؤمن باندي لازمه ده چي ددغه دواړو عيبو څخه ځان پاك وساتي .[2]

په يو حديث شريف کي ذکر دي چي بخيل سړی د ذات الهي ﷻ څخه، دخلگو څخه او دجنت څخه ليري دی ، او

---

[1] وعن ابي سعيد قال: قال رسول الله ﷺ خصلتان....... الخ . مشکوۃج ۱ صـ۱۶۵.
[2] مظاهر حق ج ۲ صـ۲۳۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله ﷻ په نزد تر بخیل عابد جاهل سخي محبوب دی .[1]
بخل د دنیوي او دیني بدبختیو یو لوی سبب دی مثلا زکوة، خیرات،صدقات، د دوستانو سره کومك،د کور او اولاد سره پراخي د ټولو ښخه مانع دی . حق تعالی ﷻ دي ټول مسلمانان د دغه خبیث صفت ښخه خلاص کړي .

❁❁❁

---

[1] مرقات ج ۴ صـ ۳۲۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۲﴾ د دنیا محبت :

﴿ حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيْئَةٍ ﴾[1]

ترجمه : د دنیا محبت د هري خطا رېښه ده .

لغات : اَلْدُنْيَا : موجوده زندگي، دَنَا د نصر د باب څخه په معنی د نژدې کېدل. رَاْسُ : جمع يې رُؤُسْ ده او په معنی د سر ده .

خَطِيْئَة : د باب سمع څخه په معنی د خطا ده .

تشريح :په مذکوره حديث مقدسه کي ذکر دي چي محبت د دنيا بد دی . ۱ ولي دمحبت په وجه باندي سړی ړوند اوکوڼ گرځي د حلالو او حرامو فرق نه کوي .۲ محبت د دنيا د الهي محبت مانع گرځي. ۳ بل دا چي د دنيا حب انسان د دنيا په غير ضروري کارو باندي اخته کوي چي ضرورت ورته نه وي حب د دنيا يا زياته مشغله به نه ورسره کوي ، انسان خو په اصل کي د عبادت او معرفت لپاره پيدا سوی دی او هم دغه اصل کار دی په يوه حديث مبارك كي ذکر دي چي د الله ﷻ د طرفه پر حضرت موسی علیه السلام باندي وحي راغلې چي یاموسی ! علیه السلام د دنیا په محبـــــت باندي به نه

---

[1] عن حذيفة قال سمعت رسول الله ﷺ يقول في خطبة : الخمرجماع الاثم والنساء حبائل الشيطان وحب الدنيا ...... الخ . مشكوة ج ۲ صـ ۴۴۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشغوله کيږي زما په بارگاه کي تر دي لويه گناه نسته .1

حضرت عبدالله بن مبارك رح فرمايي : چي د دنيا محبت او گناهونه د چا زړه ښکار کړی هغه زړه ته نيکي هيڅکله هم نه رسيږي .2

ملا علي قاري رح فرمايي چي ددغه حديث مبارك د مفهوم مخالف څخه دا معلوميږي چي د دنيا څخه بې رغبتي د ټولو نيکيو مغز دی .3

په يوه بل حديث شريف کي ذکر دي چي : (لعن عبدالدينار) لعنت کړه سوی دی پر هغه چا باندي چي دی غلام د مال وي ، يعني چي دمال په محبت گرفتار سي او د الله ﷻ د طاعت او عبادت څخه ليري والی گويا د مال غلامي ده.[4]

امام غزالي رحمه الله فرمايي چي : الله ﷻ کله دنيا پيداکړه نو شيطان مچ کړه او دا يې وويل چي څوك ستا سره محبت وکړي هغه په حقيقت کي زما غلام دی.[5]

داحاديثو څخه معلوميږي چي مال خو ښه دی مگر محبت او زياته مشغله يې بده ده .

---

[1] احياء العلوم ج ٢ صـ ٢٥٠.
[2] مکاشفة القلوب صـ ٢٤٠.
[3] مرقات ج ٩ صـ ٤٠٣.
[4] مشکوة ج ٢ صـ ٤٤.
[5] احياء العلوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۳﴾ د مسلمان خطا ايستل :

﴿ مَنْ غَشَّنَا فَلَيْسَ مِنَّا﴾ [1]

ترجمه : كوم څوك چي موږ لره خطا ايستل وكړي هغه زموږ (د جماعت) څخه نه دی .

لغات : غَشّنَا : د نَصرَ دباب څخه معنی يې خطاايستل ، خلاف مصلحت ښكاره كول .

تشريح : مسلمان ته تكليف رسول حرام دی او داسي شخص د نبي كريم ﷺ د پيروانو څخه نسي كيدلای ، په حديث شريف كي ذكر دي چي : كوم تاجر يا خرڅونكی چي امين او رښتياگويه وي (خطاايستل نه كوي) د هغه حشر به د انبياء كرام عليهم السلام او صديقينو سره وي .[2]

په يو روايت كي ذكردي چي: الله ﷻ دي رحم وكړي پرهغه شخص باندي چي د رانيولو او خرڅولو په وخت كي نرمي كوي .[3]

فقهاء كرامو اصول ذكر كړي دي چي په كومه معامله كي چي د جنگ اوبدامنی توهم پيداكيږي شريعت مقدسه ددې معاملې ممانعت فرمايلی دی او هغه بيع بيع فاسد بولي .

---

[1] عن ابن عمر وابي هريرة عن النبي ﷺ قال : من حمل علينا السلاح فليس منا ، رواه بخاري و زاد مسلم من غشنا ..... الخ . مشكوة ج ۲ صـ ۳۰۵ .

[2] مشكوة .

[3] بخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۴﴾ د جمعې دلمانځه پرېښودونکی منافق دی :

﴿ مَنْ تَرَكَ الْجُمُعَةَ مِنْ غَيْرِ ضَرُوْرَةٍ كُتِبَ مُنَافِقًافِيْ كِتَابٍ لاَيُمْحٰى وَلاَيُبَدَّلُ ﴾ [1]

ترجمه : کوم چا چې بیله شرعي عذره د جمعې لمونځ پرېښودی نو په داسي کتاب کي منافق لیکل کیږي چې (لیکنه) يې نه خرابيږي او نه بدلیږي .

لغات : يَمْحٰی : دنصر،سمع دباب څخه معنی د خط خرابول.
يُبَدّلُ : د باب تفعیل څخه بدلو .

تشریح : د جمعې لمونځ فرض عین دی ، علامه ابن همام رح او علامه یحیی رح فرمايي چې دجمعې فرضیت په قرآن،حدیث او اجماع سره ثابت دی ځوك چې د جمعې د لمانځه څخه انکار وکړي هغه کافر دی ، او کوم سړی چې انکار نه کوي البته بیله شرعي عذره د جمعې لمونځ نه کوي نو په حدیث کي د هغه حکم ذکر دی .

جمعې ته ځکه جمعه وايي چې حضرت آدم عليه السلام او حضرت حواء رضي الله عنها په دغه ورځ په مځکه کي سره یو ځای سوي دي ، یا په دې خاطر چې خلګ په دې ورځ په مسجد کي سره یو

---

[1] عن ابن عباس ان النبي ﷺ قال من ..... الخ . مشکوة ج ۱ صـ ۱۲۱ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځای کیږي ، یا به دې خاطر چي د آخرت ورځ هم د جمعې په ورځ قائمیږي چي ټول مخلوق پکښې جمع کیږي .

مِنْ غَیْرِ ضَرُوْرَةٍ: چي یو عذر شرعي نه وي مثلاً دیوظالم څخه بیره، سخت باران وغیره نو بیا دغه وعید دی کوم چي لوړ ذکر سو ، او دا خبره دحدیث چي منافق لیکل کیږي ډیره سخته خبره ده حق تعالی ﷻ دي ټول مسلمانان ددغه غلط عمل څخه وساتي .

فقهاء کرامو ذکر کړی دی چي دجمعې په سهار سفر کول مکروه دي ولي دجمعې دلمانځه د ضائع کیدو خطره وي په دې کي به سړی فهم کوي چي داسي ځای ولاړ نسي چي دجمعې لمونځ ځیني ضائع سي .

دجمعې دلمانځه متعلق ډېر احکام دي فقهآء کرامو ذکر کړي دي په د غه مختصره رساله کي گنجایش نسته چي ټول احکام پکښې بیان سي . البته یوه خبره ډېره مهمه ده : هغه داچي دجمعې دلمانځه لپاره چي کله اول اذان وسي خرڅېدل رانیول مکروه تحریمي دي لهذا مؤمنان به کار وبار او دوکانونه بندوي . که چا تر اذان وروسته کاروبار وکی نو هغه حلالي پیسې یې دکراهیت تحریمي په وجه مکروه سو حق جل وعلا دي مؤمنانو ته عقل ، هدایت ، او عمل ور په نصیب کي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۵﴾ د عکسو دفع کول :

﴿ اَنَّ النَّبِيَّ ﷺ لَمْ يَكُنْ يَتْرُكُ فِيْ بَيْتِهِ شَيْئًا فِيْهِ تَصَالِيْبُ اِلاَّ نَقَضَهُ﴾ [1]

ترجمه : بیشکه نبي کریم ﷺ په کور کښې داسي شی نه پریښودی چي پر هغه به عکس وو بلکه نبي ﷺ به هغه ماتوی .

لغات : تَصَالِيْب : د صَلِيْب جمع ده دنصاراوو خاص شعار ته وايي لیکن مراد عکس دی ،

نَقَضَهُ : باب نصر څخه ماتیدو ته وايي .

تشریح : په مذکوره حدیث کښې ذکر دي چي نبي کریم ﷺ عکس نه پریښودی او په ډیرو احادیثو کي دعکس ډیر قباحت (بدوالی) بیان سوی دی ، په یوه حدیث شریف کي ذکر دي چي په کوم کور یا خونه کي عکس وي ملائکې د رحمت هغه کور ته نه داخلیږي .

حکم : ملا علي قاري رح فرمايي: چي عکس سخت حرام دی او گناه کبیره ده که پر ټوکر وي ، پر دیوال وي ، پر

---

[1] عن عائشة رضي الله عنها ان النبي ﷺ ... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۳۸۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاغذ وي ، اويا پر سکه وي که د ذي روح شي عکس وي او که يې مجسمه جوړه کړې وي دا ټوله سخت حرام دي ، البته د درختو،باغ وغيره د غير ذي روح شيانو عکسونه پروا نه لري [1]، دعکسو کاروبار يا دعکس اخستلو روپۍ هم حرامي دي .

په حديث شريف کي ذکر دي چي بېشکه کوم خلګ ته چي دآخرت په ورځ سخت ترين عذاب ورکول کيږي په هغوئ کي عکس جوړونکی هم دئ .([2])

په ترمذي شريف کي ذکر دي چي نبي کريمﷺ فرمايي : چي دآخرت په ورځ به دجهنم داور څخه يوه اوږده غاړه راووزي دغه غاړي لره دوې سترګي وي اودوه غوږونه وي اوربدونکي اوژبه لري خبري کوي دا وايي : چي حق جل وعلا ماته وکالت راکړئ دي چي دغه درې نفره وجهنم ته داخل کم (تحفة الاحوذي کي وايي ډېر درسوائي عذاب دئ) يو دهغو څخه عکس جوړونکی دي .([3])

ډېر خلګ په دغه بېکاره ناروا اخته دي حق جل وعلا دي مسلمانانو ته عقل صحيح ور په نصيب کړي چي ددغه بېکاره ناروا او دآخرة درسوائي څخه ځان وساتي .

---

[1] مرقات ج ۸ صـ ۳۲۵، مظاهر حق ج ۴ صـ ۲۲۶.

[2] : مسلم ۲ \ ۱۹۹

[3] : ترمذي ج : ۳ ص : ۸۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۶﴾ مرگ د هغه چا چي د جهاد تمنی يې هم نه وي کړې :

﴿ مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَغْزُ وَلَمْ يُحَدِّثْ بِهِ نَفْسَهُ مَاتَ عَلٰى شُعْبَةٍ مِّنْ نِفَاقٍ﴾ [1]

ترجمه : کوم څوك چي مړ سي په داسي حال کي چي نه يې په خپل ژوند کي جهاد کړی وي او نه يې په زړه کي دجهاد تمنا کړې وي ، نو هغه څوك پر قسم باندي د نفاق مړسوی دی .

لغات : مَاتَ : دباب نصر څخه مرگ ته وايي.

يَغْزُوْ: د باب نصر څخه جهاد ته وايې.

يُحَدِّثُ: د باب افعال څخه ايجاد ته وايې او د باب تفعيل څخه بيان کولو ته وايي .

تشريح : جهاد دمسلمانانو د سرلوړی،عزت او آزادۍ سبب دی په قرآن کريم او احاديثو کي دجهاد لوړ اهميت او ډير فضائل ذکر دي ، او همدارنگه په قرآن کريم او احاديثو کي ذکر دي چي جهاد تر آخري ورځي د دنيا جريان لري .

البته جهاد اقسام او شرائط لري فقهاء کرامو يې په سيرت په کتابو کي وضاحت کړی دی د ټولو شرائطو مراعت کول

---

[1] عن ابي هريرة ﷺ قال: قال رسول الله ﷺ من مات .... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۳۳۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډیر ضروري دي .

په مذکوره حدیث مبارك کي هم یو قسم وعید ذکر دي چي کوم سړی په ټوله ژوند کي نه جهاد وکړي که په نفس سره وي که په مال سره ، او نه یې په زړه کي دا تمنا کړې وي چي کاشکي زه مجاهد وایې ددې سړي مرگ لکه دمنافق سړي مرگ داسي دي ، ولي منافقین د جهاد څخه خلاص دي په دې وجه مشابهت ورسره لري .

ملاعلي قاري رح ذکر کړی دی چي ددې حدیث شریف څخه دا مسئله ثابتیږي چي که څوك دعبادت نیت وکړي او دعبادت ترمخه مړ سي نو دعبادت د پرېښودلو عذاب او گناه نسته .[1] او پر نیت باندي یې هم ثواب سته .

---

[1] مرقات ج ۷ صـ ۲۸۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۷﴾ د درود شریف فضیلت :

﴿ مَنْ صَلّٰى عَلَيَّ وَاحِدَة صَلَى اللهُ عَلَيْهِ عَشْرًا﴾ [1]

ترجمه : که چا پر ماباندي يو ځل درود شريف ووايه نو الله ﷻ به پر هغه شخص لس ځلي رحمت نازل کړي .

لغات : صَلّی : دباب ضرب څخه ،دعاء کول، لمونځ کول، برکت پر کول، ښه تعريف کول .

تشريح : د درود شريف برکات په احاديثو کي ډير ذکر سوي دي ، په يوه حديث شريف کي ذکر دي چي په يوه درود شريف ويلو باندي الله ﷻ پر دغه بنده باندي لس رحمته نازلوي او دلسو گناهو مغفرت يې کوي، او لس درجات يې لوړوي . [2]

په يو بل حديث شريف کي ذکر دي چي دقيامت په ورځ زيات قريب و نبي کريم ﷺ ته هغه شخص دی چي زيات درود ويونکی وي . [3]

د حضرت عبد الله بن عمر رضي الله عنه څخه روايت دی چي کوم سړی يو ځلي درود شريف ووايي الله تعالی ﷻ او ملائکي اويا

---

[1] عن ابي هريرة رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ من صلى ... الخ . مشكوة ج ۱ صـ ۸۶.

[2] مرقات ج ۳ صـ ۸.

[3] مرقات ج ۳ صـ ۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

واره رحمت پر دغه شخص نازلوي، ليکن دا فضيلت محدثين فرمايې د جمعې په ورځ دی .

که چا دجمعې په ورځ د مازديگر دلمانځه وروسته دغه درود شريف ۸۰ ځله ووايه داتيا ۸۰ کالو دعبادت ثواب ورکول کيږي او داتيا کالو گناوي معافيږي :

(اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الأُمِيِّ وَاٰلِهٖ وَسَلِّمَ وَتَسْلِيْمًا)

حکم : (۱) يو ځل په ټول عمر کي درود شريف ويل واجب دي[1] . (۲) که څوك دنبي کريم ﷺ نوم مبارك واوري نو درود شريف ور باندي ويل واجب دي[2] . (۳) که څو ځله نوم واوري نو يو وار درود شريف ويل واجب دي او نور ځله مستحب دی .

درود په سر او په پای کي ددعا ويل دمقبوليت ددعا لپاره شرط دئ په ترمذي شريف کي دحضرت عمر رضي الله عنه څخه روايت نقل دئ : چي دعا دمځکي او اسمان تر مابين معلقه وي لوړه نه خيږي تر څو چي درود ونه وايي .

مسئله : بې اودسه درود شريف ويل جائز دي . داوداسه سره نور على نور دئ .

❁❁❁❁

---

[1] هدايه ج ۱ صـ ۳۰۱.

[2] البناية شرح هدايه ج ۲ صـ ۳۲۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۸﴾ د طالب العلم فضيلت :

﴿ مَنْ سَلَكَ طَرِيْقًا يَطْلُبُ فِيْهِ عِلْمًا سَلَكَ اللّٰهُ بِهِ طَرِيْقًا مِنْ طُرُقِ الْجَنَّةِ وَاِنَّ الْمَلاَئِكَةَ لَتَضَعُ اَجْنِحَتِهَا رِضًى لِطَالِبِ الْعِلْمِ ﴾ [1]

ترجمه : کوم څوك چي يوه لار د علم دين دحاصلولو لپاره اختيار کړي نو الله تعالی ﷻ دا شخص د جنت پر لاري بيايې ، او ملائکي د طالب علم د رضامندی لپاره خپل وزرونه غوړوي .

لغات : سَلَكَ: د باب نصر څخه لاري ته ويل کيږي، او دافعال د باب څخه په معنی د داخليدو .

طُرُقٌ : جمع دطَرِيْق ده په معنی دلار. اَجْنِحَتِهَا : جمع دجناج او معنی يې وزر ده .

تشريح : فضيلت دطلب علم په قرآن کريم او احاديثو کي ډير ذکر سوی دی . په يوه حديث مبارك کي ذکر دي که څوك د علم د طلب په حال کي مړ سو نو شهيد بلل کيږي .

په بل حديث کي ذکر دي چي پر هر قدم باندي د يوه کال

---

[1] وعنه قال: قال رسول الله ﷺ من سلك ... الخ . مشکوة ج ۱ صـ ۳۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبادت ثواب ورکول کيږي او پر هر قدم باندي الله تعالی ﷻ يو ښار په جنت کي ورکوي سهار اوماښام يې مغفرت کيږي او ملائکي شاهدي ورکوي چي دا خلگ د جهنم داور څخه خلاص دي .[1]

طلب دا معنی نه چي ټوله ورځ به ديني سبق وايې بلکه يو لږ وخت چي ديني سبق وايې که حاديث وي که دقرآن کريم ترجمه او که دفقهي کتابونه وي ، مطلب دا چي بايد سړی مشغوله وي چي ددغه فضائلو مستحق وگرځي .

په يو بل حديث شريف کي ذکر دي چي په شپه کي ديني درس کول تر ټولي شپې تر عبادت افضل دي .[2]

الله تعالی ﷻ دي ټولو مسلمانانو ته د ديني علم مشغله ورنصيب کړي که څه هم لږ وخت وي . آمين.

۞۞۞

---

[1] تفسير کبير ج ۱ صـ ۱۹۷.
[2] مشکوة ج ۱ صـ ۳۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۹﴾ د جماعت دلمانځه فضيلت :

﴿ صَلاَةُ الْجُمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلاَةَ الْفَذِّ بِسَبْعٍ وَعِشْرِيْنَ دَرَجَةً ﴾ [1]

ترجمه : د جماعت لمونځ تر يواځي لمانځه (په ثواب کي) اووه ويشت (۲۷) درجي زيات دی .

لغات : دَرَجَةٌ : جمع يې دَرَجَاتٌ ده او مرتبې ته وايې.

اَلْفَذُّ : يواځي جمع يې افذا ده .

تشريح : دجماعت لمونځ په قول د علامه ابن همام رح او علامه ابن عساکر رح واجب دی ، او دشعائر اسلام څخه دی . په يو حديث شريف کي ذکر دي چي څوك پاکي وکړي او مسجد ته روان سي پر هر قدم يې الله تعالی ﷻ يوه نيکي ورکوي او يوه يوه درجه يې لوړيږي او يوه يوه ګناه يې معافيږي . [2]

حضرت عمر ؓ يو سهار پوښتنه وکړه چي فلانکی سړی په لمانځه کي نوو نو خلګو وويل چي هغه ډير عبادت کوی شايد بيده سوی وي نو حضرت عمر ؓ و فرمايل

---

[1] عن ابن عمر قال : قال رسول الله ﷺ صلاة الجماعة ... الخ . مشكوة ج ۱ صـ ۸۵،

[2] مشكوة ج صـ ۹۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دسهار لمونځ په جماعت تر ټوله شپې تر ولاړي (و عبادت ته) بهتر بولم .[1]

څوك چي دجماعت لمونځ نه كوي په يو حديث شريف كي ذكر دي چي نبي كريم ﷺ ددغسي خلگو دكورو د سوځولو اراده كړې وه .[2]

رئيس المفسرين حضرت عبدالله ابن عباس رضي الله عنه څخه يو چا پوښتنه وكړه چي يو سړى ټوله شپه عبادت كوي د ورځي روژه نيسي ليكن دجماعت لمونځ نه كوي ، حضرت عباس رضي الله عنه وفرمايل چي دا شخص جهنمي دى .[3]

په يو بل حديث شريف كي ذكر دي : كه چا دسهار او ماخستن لمونځ په جماعت وكړى نو دټولي شپې دعبادت ثواب لري .[4]

دجماعت لمونځ پر قول د ابن همام رح واجب ذكر سو ، ببله عذره پريښودل يې گناه كبيره ده او د آخرت په ورځ پر دغه عمل عقاب ستە .

---

[1] مشكوة صـ ٩٧.

[2] مشكوة صـ ٩٥.

[3] البناية ج ٣ صـ ٣٨٥.

[4] مشكوة صـ ٦٢.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۰﴾ د خيرات او صدقې فضيلت :

﴿ بَادِرُوْا بِالصَّدَقَةِ فَاِنَّ الْبَلاَءَ لاَيَتَخَطَّاهَا﴾ [1]

ترجمه : د صدقې په ورکولو کي تلوار کوئ بېشکه مصيبت او بلا تر دغه صدقې نسي مخته کيدلای .

لغات : بَادرُوا : دباب مفاعله څخه تلوار کول.

يَتَخَطّاهَا: د باب تفاعل څخه په معنی دتجاوز کول، تړل .

تشريح : يومالداره شخص چي صاحب نصاب وي زکوة پر فرض دی ، ددې څخه ماسوا زيات مال د الله ﷻ په لاره کښې خرڅولو ته صدقه وايې او په پښتو ژبه کي يې خيرات بولي ، ددغه صدقې فضائل او برکات په احاديثو کي ډېر زيات بيان سوي دي .

په يو حديث شريف کي ذکر دي چي د خپلو مريضيو علاج په صدقه سره وکړئ ، په يو روايت کي ذکر دي چي صدقه اويا ۷۰ مريضۍ ليري کوي .

حاصل دا چي صدقه د ډېرو آفتو دليري کولو لپاره ده .

په يوه حديث شريف کي ذکر دي چي صدقه د الله ﷻ غضب وژني او بده مرگه انسان ساتي يعني دمرگ په وخت کي د

---

[1] عن علي قال : قال رسول الله ﷺ بادروا ..... الخ . مشکوة صـ ۱۶۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شیطان په وسوسو نه اخته کیږي یا په داسي مرض نه اخته کیږي چي بې صبره وي او کفري الفاظ وایې بلکه دغه صدقه یې ساتي .[1]

په یو بل حدیث شریف کي ذکر دي چي سخي سړی الله ﷻ ته نږدې والی لري جنت ته نژدې وي وخلګو ته نژدې یعني محبوب وي حتی چي الله ﷻ ته جاهل سخي تر بخیل عابد محبوب وي .[2]

په یو حدیث شریف کي ذکر دي چي مال په صدقه نه لږیږي او هره ورځ سهار ملائکي دعاء کوي چي یا الله ﷻ خرڅونکي ته یې عوض ورکړې .

صدقه کول یو څو شرطونه لري : (۱) احسان به نه پر اچوي . (۲) ذلیله او خوار به یې نه بولي . (۳) پاك مال به وي . (۴) ښه نیت یعني دالله تعالی درضا لپاره به یې ورکوي .

❁❁❁

---

[1] التعلیق الفصیح .

[2] مشکوة صـ ۱۶۴ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۱﴾ د مسجد تعظيم :

﴿ اِذَا رَاَيْتُمُ الرَّجُلَ يَتَعَاهَدُ الْمَسْجِدَ فَاشْهِدُوْا لَهُ بِالاِيْمَانِ﴾ [1]

ترجمه : کله چي تاسي يو سړی ووينئ چي دمسجد خيرخواهي (خدمت) کوي نو تاسي دهغه سړي دايمان شاهدي ورکړئ (يعني چي ته ايمانداره يې) . بيشکه الله ﷻ فرمايي : (انمايعمر مساجدمن امن بالله واليوم الاخر)

لغات : يَتَعَاهَدُوْا : حفاظت کولو ته وايې، او په باب دافتعال کي مبالغه ده يعني ښه حفاظت کول .

تشريح :ملاعلي قاري رح فرمايې چي د يتعاهد معنی داده چي که چا دمسجد خدمت يابنا کول نو تاسي يې دايمان شاهدي ورکړئ ځکه دا دده دايمان پر ښه والي باندي دلالت کوي او دا يو لويه خوشخبري ده .

په احاديثو او قرآن کريم کي د مساجدو د خدمت او جوړولو په باره کي ډير فضائل ذکر دي .

په يو حديث کي ذکر دي چي که چا دالله ﷻ لپــاره مسجد

---

[1] وعن ابي سعيد الخدري قال قال رسول الله ﷺ اذا رايت... الخ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړ کړي يعني خپل نوم يې نه پر کښيښودی الله ﷻ به په جنت معظم کي کور ورکړي ، اشاره ده چي داسړی جنتي دی .

په يو بل حديث شريف کي ذکر دي چي د آخرت په ورځ به اووه کسه دعرش تر سايې لاندي ناست وي او په دغه ورځ بله سايه هم نسته ، يو هغه سړی دی چي دده زړه دمسجد سره تړلی وي چي د لمانځه وخت وي کنه دمسجد خدمت سوی دی کنه وغيره دغه فکر ورسره وي .

حضرت عائشة رضي الله عنها فرمايې چي : نبي ﷺ په محلو کي د مسجدو دجوړولو حکم وکړی او دا چي مسجد پاکوئ او خوشبويه کوئ يې .

مسجد د مسلمانانو د عبادت کور دی پر هر مسلمان باندي د مسجد خدمت کول، صفايې کول او لمونځ پکښې کول لازم دي ليکن زموږ ځيني خلګ يواځې دلمانځه لپاره را ځي نور يې نه خدمت کوي نه يې جوړيده کوي او نه يې صفايې کوي . دا دايمان ضعف والی دی.

الله ﷻ دي ټولو مسلمانانو ته دمسجد خدمت ورنصيب کړی . آمين.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿٣٢﴾ د قرانکریم فضیلت :

﴿ اِنَّ اللهَ يَرْفَعُ بِهٰذَا الْكِتَابِ اَقْوَامًا وَ يَضَعُ بِهِ آخَرِيْنَ﴾ [1]

ترجمه : بیشکه الله تعالی ﷻ ددغه کتاب (قرآنکریم) په ذریعه څومره قومونه پورته کوي او هم ددغه مبارك کتاب په ذریعه څومره خلگ کښته کوي .

لغات : يَرْفَعُ : د باب فتح څخه په معنی دپورته کولو. اَقْوَامًا : جمع د قوم په معنی د جماعت.

يَضَعُ : د باب فتح څخه په معنی د ایښودل، لیکن دلته یې مطلب د مرتبې په اعتبار کښته کول دي .

تشریح : مطلب دحدیث مقدس دادی چي که چا د قرآنکریم په احکامو ځان خبر کړئ او عمل یې دخپل استعداد په اندازه په وکړی نو الله تعالی ﷻ یې په دنیا ا و آخرت کي مرتبه او عزت پورته کوي.

په قرآنکریم کي نبي کریم ﷺ ته خطاب دی چي ته مؤمنانو ته وفرمایه چي د الله ﷻ په فضل (قرآنکریم) او رحمت (عمل په قرآنکریم) سره او هم په دغه دوو شیانو به مؤمن خوشحاله کیږي ، ځکه دغه (که دحروفو سموالي وي که

---

[1] و عن عمر بن الخطاب قال : قال رسول الله ﷺ ان الله ..... الخ . مشکوة .

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه هم يو حرف وي يا قرائت يا تلاوت وي) بهتره دي تر هغو شيانو چي تاسي جمع کړي دي .[1] يعني يو حرف دقرآن کريم زده کول تر دنيا او تر هغه ټولو شيانو چي په دنيا کي دي بهتره دي .

په حديث شريف کي ذکر دي چي د قرآن کريم دتلاوت په وخت کي الله تعالی ﷻ د هر حرف د ويلو په بدله کي لس نيکۍ ورکوي او په لمانځه کي پر هر حرف باندي پنځه ويشت نيکۍ ورکوي مگر چي پر صحيح طريقه يې زده کړي او بيا يې ووايي ، اول بايد اودس وکړي او بيا په گوښه ځاى کي په کراره سره (که په لوړ اواز ويل بل چاته ضرر وي) په ښه غور او فکر سره به يې تلاوت کوي او که يې په معنی پوهيدی نو په معنی کي به يې غور اوفکر کوي .

د قرآنکريم حقوق :

اول: بايد د قرآن کريم حروف په ښه توگه په قرآئت سره هم خپله زده کړو او هم يې خپل اولاد ته ور زده کړو .

دوهم : بايد قرآن کريم په معنی زده کړل سي .

---

[1] سورة يونس آية نمبر ٥٧.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم : په قرآن کريم باندي بايد عمل وکړل سي .

څلورم : قرآنکريم بايد نورو مسلمانانو ته ورسول سي .

په پورتني څلورو کارو کښې چي په کوم کار اخته وي په قرآن کريم کي ذکر دی چي په دغه عمل به خوشحاله کيږي نور چي هر څومره مالداري لري په هغه به نه خوشحاله کيږي بلکه ستا فکر خام دی قرآن کريم يې درښيي چي دغه دخوشحالۍ شی دي په قبر او حشر کي به ددغه خوشحالۍ حال درته معلوميږي .

الله ﷻ دي ټولومسلمانانو ته د قرآنکريم سره محبت ورنصيب کړي او دقرآنکريم خدمت ،تلاوت اوعمل کولو توفيق دي ورنصيب کړي ځکه چي اصل شی عمل کول په قرآن کريم دی ، او هره ورځ دقرآنکريم تلاوت کول پکار دي او دتلاوت وروسته به دا دعاء کوي :

(اَللّٰهُمّ اجْعَلِ الْقُرْآنَ لَنَا فِي الدّنْيَا قَرِيْنًا وَ فِي الاٰخِرَةِ شَافِعًا وَ فِي الْقَبْرِ مُوْنِسًا وَ فِي الْقِيَامَةِ صَاحِبًا وَعَلَى الصِّرَاطِ نُوْرًا وَفِي الْجَنّةِ رَفِيْقًا وَ مِنَ النّارِ سِتْرًا)

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۳﴾ د تقوا داره عالم فضيلت :

﴿ اَلاَ اِنَّ شَرَّ الشَّرِّ شِرَارُ الْعُلَمَاءِ وَ اِنَّ خَيْرَ الْخَيْرِ خِيَارُ الْعُلَمَاءِ ﴾

ترجمه : خبردار اوسئ بيشکه په بدو خلگو کي بدترين شخص بد عالم دی او په ښو خلگو کي ښه ترين دخلگو ښه (تقوا داره) عالم دی .

تشريح : دعلماء کرامو موجوديت د عوامو په مينځ کي يو نمونه د دين ده که دعالم اخلاق او عادات د شريعت مقدسه موافق وي نو دده اتباع والا به هم ټوله دشريعت مقدسه موافق وي ، او ښه لاره به ورښيي او دی به يې د اصلاح کوښښ کوي . په احاديثو مقدسوو کي دباعمله عالم ډير فضائل ذکر دي (۱)چي دعالم باعمله لپاره د مځکي او آسمانو ټوله مخلوقات د الله ﷻ څخه مغفرت غواړي ، (۲)اوبيشکه فضيلت دعالم پر عابد باندي په داسي اندازه دی لکه فضيلت چي د سپوږمۍ پر ټولو ستورو باندي دی

(۳)په يو بل حديث کي ذکر دي چي فضيلت دعالم رباني پر عامو خلگو باندي داسي دی لکه (نبي کريم ﷺ وفرمايل) زما

(c) ketabton.com: The Digital Library

فضيلت په تاسو کي پر هغه کمه درجه والا مؤمن باندي دی .[1]

حضرت امام رباني رحمة الله عليه فرمايي چي د دغسي علماؤو د مشوانۍ رنگ الله ﷻ د آخرت په ورځ د شهيدانو د وينو سره تلي او د دوئ تول به درونډ وي ، او خوب ددغه تقوا داره علماؤو عبادت دی . ددغسي عالم څخه بايد څوك دين زده کړي ، احکام او مسائل ځيني و پوښتي او ددغه علماؤو وجود د ټوله عالم لپاره باعث خير دی ددغسي علماؤو احترام او تعظيم پر ټولو مؤمنانو لازم دی .

ددې خلاف هغه علماء چي تقوا نلري حضرت امام رباني رح فرمايي چي هغه علماء چي دحب دنيا او حب منصب وعزت په بد نما داغ باندي داغ سوي وي که څه هم د دوئ څخه فائدې حاصلي سي مگر دا علم د دوئ په حق کي نافع نه دی .

نن سبا چي په دين کي کمزوري پيدا ده دا ټوله ددغه علماء سوء په وجه ده ځکه چي دوئ په هر نارواه کار کي شرکت کوي لکه عکسونه،فلمونه کتل يا اخيستل يا

---

[1] مشکوة ، کتاب علم .

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسي نور اعمال ، خلگو ته بهانه پيداسي چي دغه عالم دی دغسي کوي يا خلگو ته غلطي مسائل وربنيي ، په احاديثو کي ددغه ډول علماؤو سخت رد راغلی دی چي دغه علماء فتنې په عوامو کي پيدا کوي او آخير به دوئ ټخپله په دغه فتنو کي واقع او هلاك سي .

ملا علي قاري رحمه الله فرمايي : جاهل لره دي يو وار هلاکت وي او دغسي عالم لره دي اووه واره هلاکت وي .[1]

او په حديث شريف کي ذکر دي چي علماء ورثه د انبياؤو دي ليکن حضرت امام رباني شيخ احمد فاروقي رح فرمائي چي علم دوه قسمه دي يو علم اسرار او بل علم احکام ، هغه شخص چي علم اسرار (تزکيه نفس) نه لري هغه وارث د نبي نه وي ځکه چي دنبي څخه دغه دواړه علمه په وراثت کي پاته دي البته دغه عالم ته عالم بالاحکام وايي فقط .[2]

حضرت ملا علي قاري رح فرمايي چي حضرت امام مالك رح فرمايي چي کوم عالم چي صوفي نه وي (تزکيه نفس نه لري) هغه فاسق دی[3].

---

[1] مرقات ج ۱ صـ ۴۳۱.

[2] مکتوبات ج ۱ صـ ۲۲۸.

[3] مرقات ج ۱ صـ ۴۷۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۴﴾ د خلګو په خاطر د الله ﷻ نافرماني جائز نه ده:

﴿ لاَطَاعَةَ لِمَخْلُوْقٍ فِيْ مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ﴾ [1]

ترجمه : په داسي امورو کي دمخلوق تابعداري جائز نه ده چي د الله ﷻ نافرماني راځي .

لغات : طَاعَةَ : طوعا ، فرمانبرداري ته وايي .

تشريح : د خلګو په خاطر د الله ﷻ نافرماني کول جائز نه ده مطلب يې دادی چي که انسان حاکم وي که غير حاکم چي داسي حکم صادر کړي چي دالله ﷻ دحکم مخالفت راځي نو ددغسي شخص يا حاکم حکم نه منل کيږي .

مسئله : که يو سړی بل سړی په زور په نارواه باندي مبتلا کړي نو دغه مامور ګناه کار نه دی .

حاصل : دا چي په دغه حديث شريف کي يو قانون ذکر سو چي دالله ﷻ حکم غالب دی ، انسان دي دمخلوق د داسي امر چي دالله ﷻ نافرماني پکښي راځي هيڅکله فرمانبرداري نه کوي .

تاسو ته معلومه ده چي خلګ ثومره يو تر بله مراعت کوي که څه د الله ﷻ دحکم مخالفت پکښي راځي .

---

[1] عن النواس بن سمعان قال : قال رسول الله ﷺ لاطاعة ....الخ . مشکوة صـ ۳۲۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت مولانا جلال الدين رومي رحمة الله عليه فرمايي

(بې وفا ئي دان وفا بارد حق ،
بر حقوق حق ندارد كسي سبق)

چي هغه شخص چي دنورو اتباع كوي په داسي امر كي چي د الله ﷻ نافرماني راځي دا دالله ﷻ سره بې وفايې ده . الله ﷻ دي هر مسلمان ته په هر كار كي اول د شريعت مقدسه مراعت ور نصيب كړي .

لهذا دغير شرعي آمر مراعت به نه كوي او نه به يې اتباع كوي :

(۱) كه دحاكم له طرفه وي اتبارع نارواه ده .

(۲)كه دپلار د طرف و زوی ته داسي غير شرعي حكم وي اتباع به يې نه كوي .

(۳) كه د زوی مطالبه د پلار څخه وي غير شرعي مراعت به يې نه كوي بلكه مطالبه د اولاد به نه مني بلكه پوهوي به يې چي په دې كي د الله ﷻ ناراضگي راځي .

(۴) همدارنگه يو انډيوال به دبل انډيوال غير شرعي مطالبه نه مني . حق تعالى جل وعلا دي مسلمانانو ته هدايت دطاعت ور په نصيب كي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۵﴾ ژوند يو لوی نعمت دی بې طاعاتو ضائع نسي :

﴿ قَالَ رَسُوْل اللهِ ﷺ لِرَجُلٍ وَهُوَ يَعِظُهُ اِغْتَنِمْ خَمْسًا قَبْلَ خَمْسٍ : شَبَابَكَ قَبْلَ هَرَمِكَ، وَصِحَّتَكَ قَبْلَ سُقْمِكَ، وَ غِنَائَكَ قَبْلَ فَقْرِكَ، وَ فَرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ، وَحَيَاتَكَ قَبْلَ مَوْتِكَ ﴾ [1]

ترجمه : جناب نبي کريم ﷺ يو سړي ته د نصيحت په ډول وفرمايل : چي پنځه شيان تر پنځو شيانو دمخه غنيمت و ګڼه : ځواني ستا تر سپين ږيرتيا دمخه ، صحت ستا تر ناجوړۍ دمخه ، مالداري ستا تر فقر اوافلاس دمخه، فراغت ستا تر اشغال دمخه، او ژوند ستا د مرګ تر مخه .

لغات : اِغْتَنِمْ : د باب افتعال څخه غنيمت ګڼل ، دباب سمع څخه سبقت کول .

شَبَابْ: ځواني د باب ضرب څخه ځوانيدل .

هَرَم : دباب سمع څخه ډير کمزوره کيدل .

سَقَمْ : د باب سمع څخه ناجوړه کيدل جمع يې سقام ده .

تشريح : صحت تر ناجوړېدو دمخه لوی نعمت دی ، علماء کرام فرمايي تر ايمان وروسته لوی نعمت صحت دی په ناجوړه بدن نه د دين کار کيږي نه ددنيا نو ددغه نعمت

---

[1] عن عمر بن ميمون الاردي قال : قال رسول الله ﷺ لرجل ... الخ .مشکوة ج ۲ صـ۴۴۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شکر دادی چي باید عبادت په وسي .
غناء د فقر ترمخه : دا هم لوی نعمت دی ټوله مالي عبادت لکه زکوة، خیرات، د دوستانو کومك ،حج، پردیني امورو خرڅ ... داټوله په مال کیږي ددې شکر دادی چي خرڅ کړل سي او دآخرت لپاره ذخیره سي داسي چي انسان فنا سي یا یې مال فنا سي او دقبر لپاره هیڅ ونه کړي .
ژوند د مرگ ترمخه : دا هم یو لوی نعمت دی ، ملا علي قاري رح فرمایې که چیري ناجوړې یا مسکیني وي مگر دی خو ذکر کولای سي دا یو آن پر دغه حال هم دالله ﷻ لوی نعمت دی .[1]
مفسرین فرمایې چي د آخرت په ورځ د انسانانو سترگي خلاصي سي مؤمنان هم حسرت کوي چي کاشکي موږ اعمال ډیر کړي واي ، او گنهکار مؤمنان وایې کاشکي موږ دداغسي عالي مقدس ذات جل جلاله نافرماني نه
واې کړې . البته مکمل اولیاء کرام ددغه حسرته خلاص وي .
الله ﷻ دي موږ اوتاسو ته د ژوند قدرداني رانصیب کړي.
عاقلات وایي : الغمة اذا فقدت عرفت : چي نعمت زائل سي بیا یې قدر معلومیږي . یعني په قبر کي بیا دژند قدرداني ورمعلومیږي .

---

[1] مرقات ج ۹ صـ ۳۷۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۶﴾ د نيوي عذابونه د مؤمن لپاره رحمت دي :

﴿ اُمَّتِيْ هٰذِهِ اُمَّةٌ مَرحُوْمَةٌ لَيْسَ عَلَيْهَا عَذَابٌ فِي الاٰخِرَةِ عَذَابُهَا فِي الدُّنْيَا، اَلْفِتَنُ وَالزَّلاَزِلُ وَالْقَتْلُ ﴾ [1]

ترجمه : زما دغه امت امت مرحومه دی (يعني رحمت پر دغه امت ډير دی په سبب دنبي ﷺ چي رحمة للعالمين دی) پر دغه امت باندي په آخرت کي عذاب نسته او په دنيا کي د دوئ عذاب فتنې،زلزلې او ناحق قتلونه دی .

لغات : اَلْفِتَنُ : د فتنة جمعه ده مختلفي معناوي لري لکه: امتحان، گناه، عذاب، رسوايې، گمراه کول، گمراه کيدل، ناجوړي وغيره .

تشريح : دا چي په آخرت کي امت مرحومه لره عذاب نسته ددې څخه سخت عذاب يا دائمي عذاب مراد دی ځکه چي په ځينو احاديثو کي پر گناه کبيره باندي د عذاب ذکر دی. يعني چي په شريعت مقدسه باندي عمل ونکړي نو په دنيا کي په مختلفو آفاتو باندي اخته کيږي ددې لپاره چي گناه يې محوه سي او آخرت ته پاته نسي :من يعمل منکم سوء

---

[1] عن ابي موسى قال: قال رسول الله ﷺ امتي ..... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۶۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يجزيه ، آية هم پر دغه دلالت كوي ، يا يې گناه كبيره نه وي كړې نور گناه الله ﷻ په مختلفو آفاتو ورمحوه كوي په آخرت كي گناه كبيره والا اشخاصو لره عذاب سته .

حاصل دا چي په دنيا كي عذابونه او تكليفونه مؤمنانو لره رحمت دى كه گناهكار وي گناه يې محوه كيږي كه نيك وي مرتبه يې پورته كيږي ،په دنيوي تكاليفو باندي بايد مؤمن صبر وكړي او د ډيرو شكاياتو څخه چي خلگو ته يې كوي بايد ځان وساتي ، او دا تكاليف د الله تعالى ﷻ رحمت دي . البته دعاء كولاى سي : چي الله پاك ﷻ ته دعاء وكړي چي يا الله ﷻ هدايت راكړې د دنيا ،آخرت او دقبر د تكاليفو څخه مي خلاص كړې ځكه موږ عاجزه يو دصبر طاقت نه لرو هميشه به دغه دعاوي كوو .

حضرت مولانا رومي رح فرمايې : چي عذاب مومنين لره رحمت دئ

في المثل جورت اگر عريان شود
گر جهان گريان بود خندان شود .[1]

---

[1] مثنوي ج ١ ص ١٣٣.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۷﴾ د نیکو اعمالو و طرف ته وړاندي کیدل د ټولو بدبختیو څخه نجات دی :

﴿ بَادِرُوْا بِالاَعْمَالِ فِتَنًا كَقِطْعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ ،يُصْبِحُ الرَّجُلُ مُؤْمِنًا وَ يُمْسِيْ كَافِرًا، وَ يُمْسِيْ مُؤْمِنًا وَ يُصْبِحُ كَافِرًا، يَبِيْعُ دِيْنَهُ بِعَرَضِ الدُّنْيَا﴾ [1]

ترجمه : د اعمال صالحوو په کولو کي تلوار کوئ تر مخه ددې چي فتنې ظهور وکړي (داسي فتنې) لکه د تاریکي شپې د ټوټې په مثل (اثر یې دادی) انسان سهار د ایمان په حال کي راپورته کیږي او ماښام کافر وګرځي ، اوماښام مؤمن وي مګر سهار د کفر په حالت کي راپورته کیږي (او دغه رنګه) خلګ خپل دین د دنیا د لږ سامان په عوض کي خرڅوي .

لغات : بَادِرُوْا : باب مفاعله یو تر بله سبقت کول .

قَطْع: مفرد یې قطعة دی ټوټې ته وایې . بِعَرَض : لږ سامان .

تشریح : جناب نبي کریم ﷺ په دغه حدیث مقدسه کي مسلمانانو ته فرمایلي دي چي تاسو داعمال صالحوو په

---

[1] وعن ابي هريرة قال : قال رسول الله ﷺ بادروا..... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۶۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولو کي تلوار کوئ ځکه که چيري فتنو ظهور وکړی
داسي فتنې لکه د تورې شپې حصې يعني دغه فتنې تر
تورې شپې لا زيات ظلمت لري د اصلاح او فساد درك يې
نه معلوميږي ، نه سبب دجنگ نه سبب دخلاصوالي
معلوميږي په دغسي وخت کي مسلمانان په مختلفو
تکاليفو اوتشويشاتو کي وي نه عبادت پر ښه طريقه
کولای سي نو دفع ددغه فتنو کولای سي ځکه چي دده
داعمالو په وجه پيښه ده .

ملاعلي قاري رح فرمايې زيات قتلونه، يا ديني اختلافات
واقع سي په مابين کي دمسلمانانو ، سهار به مؤمن وي
ماښام به د بدو اعمالو يا بدو خبرو په وجه کافر وي
ياماښام به مؤمن وي او سهار به کافر وي خپل مقدس او
باعزته دين د دنيا لپاره خرڅوي ، نو تاسي بايد په دغه
وخت کي د اعمال صالحوو طرفته سبقت وکړي
دخبروڅخه دکفارو او بدو اعمالو څخه ځان وساتئ .

او دا ټوله حالت نن سبا واقع دی ،الله تعالی ﷻ مسلمانانو
ته اولا هدايت او بيا حفاظت ورنصيب کړي . آمين

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۸﴾ قیامت ته نژدې به پر دین عمل کولو والا داسې په تکلیف وي لکه د اور سکروټې چې یې په لاس کې وي :

﴿ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ يَأْتِيْ عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ اَلصَّابِرُ فِيْهِمْ عَلٰى دِيْنِهِ كَالْقَابِضُ عَلَى الْجَمْرِ﴾ [1]

ترجمه : نبي کریم ﷺ فرمایلي دي چې پر خلګو باندې به داسې زمانه راسي چې (په دغه زمانه کې به) پر خپل دین باندې صبر کونکی (عمل کونکی) داسې وي لکه سکروټه د اور چې یې په لاس کې اخیستې وي (یعني پر دین عمل کونکی مؤمن به په دغه اندازه په عذاب کې وي).

لغات : اَلْقَابِضُ: د باب ضرب څخه یوشی په لاس باندې نیول .

اَلْجَمَرْ : جمع دجمرة په معنی دسکروټې .

تشریح : ددې حدیث مقدسه مطلب دادی چې نبي کریم ﷺ فرمایې چې په آخره زمانه کې به ناروا وي داسې عامې سي چې خلګ به د دین څخه نفرت کوي د خلګو اعمال نه بلکه عقائد به هم خراب سي لکه مخکې حدیث شریف کې

---

[1] عن انس قال: قال رسول الله ﷺ یاتي ...... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۵۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي ذکر سول . ځوك چي د دين خبره وکړي يا پر دين باندي عمل وکړي حمايت کونکی به يې نه پيدا کيږي نو په دغه وخت کي سړی پر دين باندي ټينګ پاته سي په دغه حديث شريف کي د اور د سکروټو په لاس دنيولو سره تشبيه ورکړې ده لکه څنګه چي په لاس کي سکروټې نيول ګران کار دی همدارنګه په باطل ماحول کي دايمان او داعمالو حفاظت کول هم ډير ګران کار دی .

نو په دغسي وخت کي پر دين يا پر ديني عمل باندي (چي خلګ عمل نه پر کوي لکه ږيره وغيره) بر کرار پاته سي ، په حديث شريف کي ذکر دي چي داعمل مسنون دسلو شهيدانو ثواب لري (من تمسك بسني .... الخ) اوپه يو بل حديث شريف کي ذکر چي دغه شخص د پنځوسوو نفرو دعمل کولو ثواب ورکول کيږي . حق تعالی ﷻ دي ټولومسلمانانو ته پر اعمالو استقرار ورپه نصيب کړي.

⁂⁂⁂⁂⁂

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۹﴾ د نبي كريم ﷺ مهم وصيتونه :

﴿ ذَا قُمْتَ فِيْ صَلاَتِكَ فَصَلِّ صَلاَةً مُوَدِّعٍ وَلاَتُكَلِّمْ بِكَلاَمٍ تَعْذِرُ مِنْهُ غَدًا وَاَجْمِعِ الاَيَاسِ مِمَّا فِيْ اَيْدِي النَّاسِ﴾ [1]

ترجمه : (نبي كريم ﷺ په جواب كي د سائل و فرمايل) : كله چي ته دلمانځه لپاره ودريږې نو داسي لمونځ وكړه لكه د دنيا څخه چي رخصت كونكى والا وې او ته د ژبې څخه داسي خبره مه راباسه چي سبا (ددغه خبري كولو په وجه) عذر غواړې ، او دهغه شي څخه نااميده سه چي دخلگو په لاسو كي دي .

لغات : وَدَعَ : رخصت كول ،پريښودل، دخپلي زندگۍ څخه رخصت كېدل .

صَلٰوةِ مُوَدِّعٌ : د خپل ژوند اخري لمونځ . عَذَرْ : دباب ضرب څخه د الزام څخه بري كيدل .

الاياس : د باب سمع څخه په معنى د نااميده كيدل .

تشريح : صلوة مودع : مطلب دادى چي لمونځ بايد داسي وسي چي د الله ﷻ ماسوا ټوله مخلوق رخصت او

---

[1] عن ابي يوب الانصاري قال جاء رجل الى النبي ﷺ فقال : عظني و اوجز فقال .... الخ . مشكوة ج ۲ صـ ۴۴۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرېښونکی يې يعني فکر به دي په لمانځه کي وي . دوهم مطلب يې دادی چي لمونځ بايد داسي وي چي لمونځ لره رخصت کونکی يې يعني لکه ستا د ژوند آخري لمونځ چي وي نو ددغه تصور سره بايد لمونځ په ښه خشوع او عاجزۍ سره وسي او معلومه هم نه ده چي تر بل لمانځه پوري به ته ژوندی يې که نه . حضرت ملاعلي قاري رح فرمايي چي د ژوند آخري فرض ښه وکړه .

لاتکلم : مطلب داسي خبره يو مؤمن تر خولې نه راباسي چي د آخرت په ورځ بيا پښېماني کوي او عذر غواړي بلکه دلته پرهيز کوه .

بل مطلب يې دادی چي داسي خبره مه کوه چي سبا د خپلو دوستانو او رفيقانو څخه عذر غواړې بلکه ځان ځيني وساته .

واجمع الاياس : مطلب د اچي دهغه شيانو څخه نااميده سه کوم چي دخلگو په لاسو کي دي ، ستا په قسمت کي چي څه ليکلي وي درکول کيږي اميد هيڅ فائده نه لري ، دوهم مطلب دادی چي د نورو پر مال اوسامان باندي نظر درلودل د قلبي افلاس علامه ده د کومو خلگو زړونه چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

غني وي هغه دا افلاس نه لري .

په یو حدیث شریف کي ذکر دي چي یو صحابي دنبي کریم ﷺ څخه پوښتنه وکړه : اول یو دا سي شی راوښیه چي دالله ﷻ او خلگو په نزد محبوب شم نو نبي کریم ﷺ و فرمایل چي ځان وساته د هغو شیانو څخه چي دخلگو په لاسو کي دي خلگ به خپله ستا سره محبت وکړي .

⁂⁂⁂⁂⁂

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۴۰﴾ د ذکر او ذاکر فضائل :

﴿ قَالَ رَسُوْل اللهِ ﷺ مَثَلُ الَّذِيْ يَذْكُرُ رَبَّهُ وَالَّذِيْ لاَيَذْكُرُ مَثَلُ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ﴾ [1]

ترجمه : نبي کريم ﷺ فرمايي : کوم شخص چي د الله ﷻ ذکر کوي او کوم شخص چي دالله ﷻ ذکر نه کوي ، د دوئ دواړو مثال د ژوندي او مړه شخص په څير دی .

لغات : مَاتَ: د باب نصر څخه د مرگ په معنی .

الحي: د باب افعال څخه په معنی د ژوند .

تشريح : په دغه حديث مقدسه کي فضيلت د ذاکر بيان سوی دی علماء محدثين فرمايي چي په دغه حديث کي د زړو د کيفيت بيان دی چي زړونه دوه قسمه دی : ذاکر زړه ژوندی دی ، او غير ذاکر زړه مړ دی (که څه هم په خوله ذکر وکړي) لکه څرنگه چي ژوندی او مړ انسان فرق لري چي مړ نه ځان ته فائده رسولای سي نه غير ته که بې دفنه پاته سي بد بويې يې ځي همدارنگه غير ذاکر چي زړه يې مړ دی د ټولو نقصاناتو مرکز دی ، که څه هم ژوندی دی په حقيقت کي مړ دی ، او ذاکر که حقيقتا مړ سي په قبر کي ژوندی دی : بل احياء عند ربهم ،

---

[1] عن ابي موسی قال: قال رسول الله ﷺ مثل ...... الخ . مشکوة ج ١صـ١٩۶.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذاکر په قبر، حشر او جنت کي خاص ژوند لري . علامه ابن قیم رح فرمایي : چي ذکر هغه دروازه ده چي د بنده او الله ﷻ تر میان خلاصه ده یعني رضامندي الهي ﷻ په دغه ذکر سره ده ، شارحین فرمایي چي ذکر دوه قسمه دی : (۱) یادونه دالله ﷻ په ژبه سره لکه تسبیحات وغیره. (۲) یادونه دالله ﷻ په زړه سره ، او همدا افضل عمل دی ولي که زړه ژوندی سو حیات ابدي په پیداکیږي [1] .

په معارف القرآن کي ذکر دي چي اصل ذکر کونکی زړه دی ژبه یې صرف ترجماني کوي .[2]

یوائې په ژبه سره ذکر کول هم ثواب لري او هم د شکر ځای دی مگر ډیر اثر نه لري د زړه کمال نسي پیداکولای او دزړه صفایې نه راځي اخلاق یې نه سمیږي . اخلاق حسنه ، قرب الهي ﷻ ، حیات ابدي د اتوله د زړه په ذکر سره حاصلیږي چي دیوکامل استاد څخه زده سي .

مسئله : علامه ابن عابدین رح او نور فقهاء ذکر کړی دی چي د اخلاق ذمیمه په اخلاق حسنه سره اړول فرض عین دی ،اوهم دغه خبره مولانا اشرف علي رح په البصائر کتاب کي او مفتي

---

[1] مظاهر حق ج ۲ صـ ۴۶۶.

[2] معارف القرآن ج ۱ صـ ۳۹۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد شفيع رح په معارف القرآن کي کړې ده او د اخلاق ذميمه په اخلاق حسنه اړول عموما په ذکر سره کيږي چي دکامل استاذ په تربيه کي وي او هم دغه خبره علامه عبدالوهاب شعراني په خپل کتاب ميزان اعتدال کي کړې ده ځکه قاضي ثناء الله رح فرمايي : چي علم باطن اوتزکيه فرض ده طريقت واجب دئ . شاه ولي الله رح فرمايي : دهغه عالم څخه دصحبت څخه فرار وکه چي دباطن تزکيه يې نه وي کړې .

نو دهر چا څخه به ذکر نه اخلي بلکه استخاره به کوي يوکامل متشريع شيخ به پيداکوي او ذکر به ځيني زده کوي.

د ذکر فضائل :

(۱) په حديث شريف کي ذکر دي : تر ټولو خيراتو ،صدقاتو حتی ترجهاد ذکر (قلبي) افضل دی .

(۲) حضرت عبدالله بن عباس ﷺ فرمايې : چي په جنت کي انسان پر هغه وخت باندي افسوس کوي کوم وخت چي يې په دنيا کي بې ذکره تير کړی وي .

(۳) په حديث شريف کي ذکر دي چي هر شي لره صفايې سته او صفايې د زړه په ذکر سره ده .

د ذاکر فضائل :

(۱) په حديث مذکوره کي ذکر سول چي حقيقة ذاکر ژوندی دی

(۲) يو چا دنبي کريم ﷺ څخه پوښتنه وکړه چي کوم عمل

(c) ketabton.com: The Digital Library

افضل دی ؟ نبي کریم ﷺ وفرمایل چي ته د دنیا څخه په داسي حال کي رخصت سي چي ژبه دي الله ﷻ په ذکر سره لنده وي (یعني ذاکر یې) .

(۳) ذات الهي ﷻ د ملائکوو په مخ کي په ذاکرینو باندي فخر کوي .[1]

د ذکر متعلق د حضرت امام رباني شیخ احمد فاروقي رحمه الله مبارك وینا :

دانا واگاه باش که سعادت تو بلکه سعادت جمیع بني آدم وفاح درستگاري همه در ذکر مولاء خود است جل سلطانه تاممکن باشد جمیع اوقات را مستغرق ذکرالهي جل سلطانه باید ساخت ویك لحظه تجویز غفلت نباید کرد .

ولله سبحان الحمد والمنة ، که دوام ذکر در طریقه حضرات خواجه گان قدس الله تعالی اسرارهم در ابتداء میسر میگردد... الخ .

پس اختیار این طریقه عالیه من طالب را اولی وانسب باشد بلکه واجب ولازم ...الخ .2

---

[1] مرفات ج ۵ صـ ۵۵۵ ، ج ۵ صـ ۱۵۲ .

[2] مکتوبات ج ۱ صـ ۷۶ .حصه سوم .مثنوي ج ۱ صـ ۶۲ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

حاصل : حضرت اما م رحمة الله تعالی علیه فرمایې چي اگاه او باخبره اوسئ چي :

(۱) د ټوله بني آدم نیك بختي او کامیابي په ذکر کي دمولاﷻ **خپل** ده .

(۲) تر څو چي ممکنه وي ټوله وخت باید په ذکر کي مشغوله تیر سي او یوه لحظه باید غفلت ونکړي .

(۳) چي دوام ذکر په ابتدا د طریقې د حضراتو خواجگانو قدس اسراراهم سره کیږي .

(۴) نو اختیار ددغه طریقې عالیې طالب رضاحق لره ډیر بهتره اومناسبه بلکه واجب ده .

د حضرت مولانا جلال الدین رومي رح رأیه :

گر تو سنگ صخره مرمر شوي چون بصاحبدل رسي گوهر شوي
نارخنـــدان باغ راخندن کند صحبت مرادانت ازمـــردان کند
همنیشین اهل معنی بـــاش هم عطایابي وهم بـــاشي فتا
بي عنایات حق وخاصان حق گر ملک باشد سیاهشش ورق

وما علینا الا البلغ المبین .

۱۴۲۹\۱۰\۱۰ هـ ق

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library